Filozofická fakulta Univerzity Palackého
Katedra anglistiky a amerikanistiky

Problematika sřetězování adjektiv v anglické jmenné frázi

(bakalářská práce)

Andrea Ryšavá

Anglická filologie

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Jarmila Tárnyiková, CSc.

Olomouc 2008

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a uvedla úplný seznam citované a použité literatury.

V Olomouci dne …..... podpis .....

Děkuji prof. PhDr. Jarmile Tárnyikové, CSc. za odborné vedení, konzultace, rady a připomínky, které mi během psaní bakalářské práce poskytla.

OBSAH

1. Úvod....5
2. Dosavadní výzkum....6
2. 1 Sémantická klasifikace jako základ pro řazení adjektiv....6
3. Praktický výzkum....14
3. 1 Délka řetězců v textech odborného stylu....14
3. 2 Výjimky z běžného pořadí....16
3. 3 Vzájemné postavení minulých a přítomných participií....23
3. 4 Porovnání situace v češtině a angličtině....26
3. 5 Vlastní přístup k pořadí adjektiv....34
4. Závěr....38
Summary....40
Anotace....45
Seznam literatury....46

1. Úvod

Tato práce se zabývá pravidly řazení adjektiv v anglické jmenné frázi. Základem mé práce jsou řetězce adjektiv. Zkoumala jsem vzájemnou pozici adjektiv v závislosti na jejich sémantice, zajímalo mne, jaké jsou nejčastější výjimky z obvyklého pořadí a co je důvodem pro tyto výjimky.

Cílem práce je zjistit, jaká jsou konvenční pravidla pro pořadí adjektiv v anglické jmenné frázi. Předpokladem je, že texty odborného charakteru budou obsahovat řetězce delší, než jaké se objevují například v beletrii nebo mluveném textu. Proto jsem se rozhodla definovat řetězec jako spojení minimálně dvou (*a huge black cabinet*) a více adjektiv s řídícím členem – substantivem. Nejčastějšími řetězci jsou ty, které se skládají ze dvou adjektiv, poměrně běžné jsou řetězce se třemi adjektivy. Delší spojení adjektiv (čtyři a více) nejsou tak frekventovaná, v jazyce se nejčastěji vyskytují při popisech (osob, předmětů, vlastností, …).

V první fázi práce jsem se zabývala teoretickou stránkou dané problematiky. Studovala a srovnávala jsem dosud známé teorie a názory lingvistů. Některé teorie se ovšem v různých bodech mírně odlišovaly, někde nebylo možné je porovnat z toho důvodu, že se na řetězec dívaly z nepatrně jiného sémantického nebo formálního hlediska.

Pracovala jsem s českou ustálenou terminologií, v případě, že jsem narazila na anglickou terminologii, která neměla české ekvivalenty, termín jsem opsala tak, aby byl srozumitelný a funkční. Jedním z nejčastějších termínů v mé práci je tak zvané „head noun“, v češtině používám termín buď „řídící člen“ nebo „určované substantivum“.

Druhá část mé práce je praktická. na materiálu z Britského národního korpusu (dále jen BNC) jsem sledovala tendence řazení adjektiv, výjimky a vliv formálního kritéria na postavení slov určujících řídící člen jmenné fráze.

BNC, zkratka pro British National Corpus, je soubor 100 milionů slov a obsahuje texty mluveného i psaného projevu, všechny nejstarší texty pocházejí z druhé poloviny dvacátého století a nyní je korpus doplňován. Příklady a věty z BNC, které v mé práci uvádím, jsou označeny svými čísly uvedenými v hranatých závorkách vždy za větou. Pracovala jsem výhradně s texty psaného jazyka.

Jedna z kapitol praktické části je založena na mnou vytvořeném podpůrném korpusu. Ten je sestaven z několika vět s řetězci vybraných z textů americké krásné literatury, a to nejen v originále, ale i s českými překlady. Hlavní cíl zkoumání tohoto korpusu je určit nejčastější tendence při překladu řetězce adjektiv do českého jazyka.

Jako poslední součást práce je uveden postup a závěr při vytváří vlastního názoru na řazení adjektiv v anglickém jazyce. Zakládá se na materiálu získaném během celého studia (těch vět a příkladů, které se například nehodily do jiného zkoumání) a několika dalších příkladu z BNC, které jsem vyhledávala s konkrétním záměrem pro tento výzkum.

2. Dosavadní výzkum

První část práce se věnuje shrnutí a opsání dosavadních názorů na řazení adjektiv v anglické jmenné frázi. Během několikaletého výzkumu a sledování chování anglické jmenné fráze bylo publikováno několik statí zabývajících se touto problematikou. Některé teorie se zabývají něčím trochu jiným, není možné je bezvýhradně srovnávat nebo slučovat. Základním rozdílem mezi nimi je, že se věnují jiným sémantickým třídám adjektiv (některými sémantickými třídami se někteří lingvisté nezajímají, jiné se objevují častěji). Zaměřila jsem se tedy na to, v čem se liší a jaké hledisko je určující pro různé autory.

2. 1 Sémantická klasifikace jako základ pro řazení adjektiv

Výchozím textem pro mou bakalářskou práci je publikace Dagmar Knittlové a kolektivu *Přívlastek v angličtině a češtině*[1]. Pro autory se jako jeden z nejčastějších faktorů řazení adjektiv jeví jejich sémantické hledisko. Pomocí tohoto hlediska můžeme adjektiva klasifikovat do určitých tříd, které se směrem k substantivu konkretizují. To znamená, že nejvíce vlevo od substantiva – řídícího členu – jsou adjektiva s nejobecnější výpovědní hodnotou. Každé další substantivum směrem doprava je více upřesňující.

Na základě této teorie je možné vytvořit platné pravidlo pro řetězení adjektiv. Jako první pozici vlevo zaujímají vždy predeterminátory (např. *all, double, both*), samozřejmě jsou-li ve jmenné frázi použity. Hned za nimi následují determinátory, jako jsou například *some, any*, ukazovací nebo přivlastňovací zájmeno, určitý a neurčitý člen. Postavení predeterminátorů a determintárů je v angličtině pevně dáno, neexistují výjimky jejich přesunutí jinam, než je jejich pozice na úplném začátku jmenné fráze. Ani v BNC, kam jsem samostatně zadala vyhledávat texty obsahující *any* a *some,* ani později při práci s BNC a jinými texty jsem nenašla žádný příklad, kde by před predeterminátory nebo determinátory stálo adjektivum náležící do stejné jmenné fráze. Mohu tedy potvrdit, že pozice na začátku jmenné fráze je daná a neměnná. Následující pozice je vyčleněna pro výrazy určující pořadí – tedy pro kvantifikátory. Příkladem kvantifikátorů jsou především číslovky a slovní druhy vyjadřující počet (*couple, hundred, quaternary*) a slova typu *many* nebo *few*.

Nyní se dostáváme k adjektivům. Jako nejobecnější se zdají být slova označující vymezení nebo zdůraznění daného substantiva (*mere, certain*), následují adjektiva kvalifikující (připisující subjektivní, náhodnou vlastnost, expresivní hodnocení) – *wonderful, handsome, gorgeous.* Blíže k určovanému substantivu se nachází adjektiva označující objektivní vlastnost. ve směru zleva doprava jsou to adjektiva vyjadřující rozměry (výšku, šířku), tvar, věk, barvu, původ nebo styl (*German*, *Baroque*). na posledních místech nejblíže řídícímu členu stojí sekundární adjektivum nebo substantivní přívlastek (*city, stone*) a denominální adjektivum (*social, environmental*).

Pořadí adjektiv uvnitř přívlastku se také řídí podle doby trvání určité vlastnosti. Stálejší vlastnosti (barva, národnost, věk) mají tedy přednost před vlastnostmi relativními, které vyjadřují kratší

1 Knittlová, D. a kol. *Přívlastek v angličtině a češtině.* 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1990. 59 s.

časový úsek (a mohou se tak s časem změnit) nebo nestálost (rozměry, tvar). To v praxi znamená, že výrazy vyjadřující nestálé, krátké, měnící se vlastnosti stojí dále od řídícího členu, než výrazy mající trvalejší platnost (*a small German car, a large plastic bag, a round mahogany table*).

Přívlastky, které vyjadřují subjektivní hodnocení stojí více vlevo než výrazy objektivní (vyjadřující například měřitelnou vlastnost, něco, co jde přesně spočítat, popsat nebo hodnotit). Máme příklad *ugly new brick wall.* V případě, že bychom do této konstrukce chtěli zařadit ještě například barvu zdi (*red*), zařadila by se podle uvedené za slovo *ugly,* protože barva je určitě mnohem objektivnější než subjektivní hodnocení domů, ale jistě by stála před *brick,* což je vlastnost nepopiratelně stálejší a konkrétnější a lze být objektivně poznána. Problém by mohl nastat při rozmýšlení, jestli *red* bude stát před nebo až za slovem *new*. Vzhledem k faktu, že jde o rovnocennou vlastnost, záleží vzájemná pozice těchto dvou slov na mluvčím nebo na kontextu. Podle dosavadních zkušeností bych adjektivum *red* zařadila až za adjektivum *new* a vytvořila tak jmennou frázi *ugly new red brick wall*.

Vliv na postavení adjektiv, a především vliv na jejich méně časté postavení mají některé vnější faktory. Nejčastějším důvodem změny pořádku adjektiv anglické jmenné fráze je **zdůraznění.** V tomto případě se adjektivum nebo adjektivní výraz klade na první místo – tedy na úplný začátek jmenné fráze. Častější by bylo například řazení *the blue silken scarf*. Ale kdybychom měli před sebou několik modrých šál, z nichž jen jedna by byla hedvábná, bylo by stejně tak možné říci *the silken blue scarf*, abychom jasně specifikovali, kterou z nich máme na mysli.

Další výjimkou z obvyklého řetězce adjektiv je případ, kdy jde o pouhý výčet vlastností nebo rysů, kdy žádný z nich neupřednostňujeme ani nezdůrazňujeme. Výrazy se tedy kladou vedle sebe, v mluveném projevu by mezi nimi byla krátká pauza. Mohu tedy říct: *I have a small blue denim pencilcase,* stejně tak jako by mohlo být přijatelné *blue small denim pencilcase* nebo i *denim small blue pencilcase*. Ovšem tyto příklady by nejčastěji nastaly v mluvené řeči, kdy řečník bez přípravy něco popisuje. Nejčastější a nejpoužívanější variantou by bylo pořadí velikost – barva – materiál.

Důležitou připomínkou se zdá být fakt, že některá adjektiva se ustálila ve slovních spojeních natolik, že není možné je přesunout na jiné místo v řetězci, než před slovo, se kterým se nejčastěji pojí, nebo mezi ně dát jiný výraz. Máme-li výraz *a fair-haired young man*, musíme dát pozor na to, že přestože daný příklad neodpovídá teorii „věk" jako stálejší vlastnost versus „barva", jak by tomu bylo v případě *an old yellow coat,* není možné adjektiva vyměnit. V této situaci se totiž setkáváme s výrazem *young man*, což je v podstatě analytické pojmenování muže mladšího věku – jedním slovem *mladíka*. Mluvíme tedy o případech, kdy se částí přívlastku stávají idiomy, ustálené obraty nebo přirovnání. Musíme dávat pozor na dvojice slov, mezi nimiž se objevují užší, pevnější sémantické vztahy. To musíme vzít v úvahu ve slovních spojeních jako *a huge / paper box*, které by mohlo být chybně interpretováno jako *a huge paper / box.* Nemluvíme totiž o krabici vyrobené z velkého papíru, ale o papírové krabici, která je velká.

Druhým případem, kdy je velmi důležitá sémantika slovního spojení je výraz, kdy je substantivum určeno jednoduchým i přívlastkovým spojením. Jako příklad mohu uvést *black New*

York walls, kde je jasné, že *new* nemůže stát před *black*, protože je pevně dané slovní spojení *New York*.

Autorka publikace zároveň uvádí, že existují novější názory, které mají klasifikaci odlišnou. Podle nich záleží především na tom, na co se v kontextu dává větší důraz. Je tedy možné, že se adjektivum, které by podle výše uvedené klasifikace bylo „utopeno" mezi ostatními kvalifikujícími výrazy, předsune na místo, kde bude zdůrazněno.

Takový názor se objevuje v článku profesora Peprníka[2], kde je vysvětleno, že existuje spektrum významových rysů, kde se nejvíce vlevo od určovaného substantiva nachází výrazy, které jsou víceméně náhodně spojeny s daným substantivem. Takové významové rysy se nazývají **adherentní**. Směrem doprava postupuje k výrazům těsněji spojeným se sémantikou řídícího členu, k tak zvaným **inherentním** významovým rysům. Tato teorie je tedy v podstatě uplatnění teorie členění věty na téma a réma. ve jmenné frázi *my sister's cotton jacket* je nejvíc adherentním rysem spojení, které vyjadřuje vlastnictví, neboť ten nemá vliv na kvalitu zmíněného saka. Naopak fakt, že sako je bavlněné, je pro něj velmi důležitý a je to tedy významový rys **inherentní.**

Další pohled na problematiku nabízí Stanislav Kavka ve své monografii[3]. Ten říká, že existují omezení nejen ve vztahu k pozici adjektiv nebo adjektivních výrazů, ale i co se týče jejich kvantity, tedy počtu přívlastků jmenné fráze.

I zde se setkáváme s názorem, že v rámci přívlastku anglické jmenné fráze existují pravidla pro řetězení výrazů a tato pravidla jsou založena především na vztahu mezi gramatickými a syntaktickými kategoriemi. Mluvíme-li o gramatických kategoriích, máme na mysli především pozici predeterminátorů a determinátorů (*every, his, my, the first, the last, the only, all, those*). Tato kategorie se dá také považovat za nejvíce abstraktní a nejvíce gramatikalizovanou, z toho důvodu je od určovaného substantiva nejdále.

Kavka jako jeden z mála také studuje pozici adjektiv vyjadřujících časové zařazení. Podle něho je v angličtině tendence stavět časové údaje na jednu z prvních pozic ve sledu přívlastků, které by vypadaly následovně: *old broken window, the recent good news, a new red jumper*.

Velice často se ale můžeme setkat s případy, kdy se posouvají směrem k určovanému substantivu, někdy mohou stát až přímo před ním: *a beautiful young lady, a nice old man*. To se stane například předchází-li těmto časovým výrazům adjektivum s emocionálním hodnocením – *poor, funny, good, little,* apod. Také může nastat již dříve zmíněná situace, kdy pořadí řetězce je „narušeno" ustáleným slovním spojením typu *young lady, little boy*.

Pozice predeterminátorů a determinátorů se ovšem nemění za žádných okolností, tyto stojí vždycky na úplném začátku řetězce.

---

2 Peprník, Jaroslav. Frequency Survey of Modification in the Complex Noun Phrase. In *Acta UPO, Philologica*. 39, 1976. s. 53.

3 Kavka, Stanislav J. *Semantic Determination within the Noun Phrase in Modern English and Spanish*. Praha, 1980. 124 s.

Co se samotného řetězce týče, Kavka navrhuje pořadí (ve směru zleva doprava k řídícímu členu) adjektiv:

1. velikost, rozměr
2. barva
3. kvalifikující adjektiva
   a) místo původu
   b) materiál

Sami vidíme, že je zde částečná shoda s výše zmíněným názorem, ovšem Kavka nenabízí tolik sémantických tříd adjektiv a pro mnohé řetězce se tato teorie může jevit jako nedostačující.

Další srovnání můžeme mít s názorem popsaným v článku „An Introductory Study on the Ordering of a String of Adjectives in Present-day English[4]. Goyvaerts nedává žádný přesný návod, jak adjektiva ve větě řadit. Přiznává, že jednotná teorie ještě vytvořena nebyla, a ani si není jistý, je-li to vůbec možné. A to zejména z toho důvodu, že na rovnání adjektiv do věty má vliv hned několik faktorů, které se mění s kontextem. Jeho článek je uveden shrnutím několika prací lingvistů, kteří se o tuto problematiku zajímali už před ním.

Jeho sledování bylo založeno na více než tisíci příkladech z několika románů, novin a divadelních her. Podle tohoto korpusu prý vychází najevo, že adjektivum označující nejvýznamnější a nejdůležitější vlastnost stojí nejblíže určovanému slovu. Pak mohou vznikat jmenné fráze jako například *a long boring speech* a *beautiful long hair.* V prvním případě jde o to, že mluvčí chtěl zdůraznit fakt, že proslov byl skutečně nudný. V případě druhém ho naopak zaujala délka zmíněných krásných vlasů. Dodáme-li pak ještě příklad *long golden hair*, mluví mluvčí znovu spíše o barvě než o délce.

Goyvaerts nám nabízí několik příkladů, podle nichž pak předkládá teorii řazení (opět ve směru zleva doprava k řídícímu členu) – řetězec začíná determinátory, dále přicházejí adjektiva označující:

1. kvalitu
2. velikost
3. délku nebo tvar
4. barvu
5. národnost
6. styl nebo způsob
7. gerundium a substantivum

V situaci, kdy máme dvě adjektiva stejného nebo velmi blízkého významu, závisí jejich vzájemné postavení více méně na momentálním rozhodnutí mluvčího. Goyvaerts jako jeden z mála přichází s teorií, že rodilý mluvčí dává přednost výrazům, které ladí jeho uchu, rozhodujícím hlediskem se tedy stává eufonie, rytmus a rovnováha sdělení.

4 Goyvaerts, Didier L. An Introductory Study on the Ordering of a String of Adjectives in Present-Day English. In *Philologica Pragensia*. 11, 1968. s. 12–28.

Také v tomto článku se autor zabývá spojením adjektiv typu *new, old, little* a*, young* a substantiva. Vzhledem k tomu, že velice často jde spíše o kompozitum, než o vztah atributivní, stojí tato adjektiva přímo před substantivem. Pokud se však nejedná o kompozitum, je tendence dávat například adjektivum *little* do pozice před adjektiva vyjadřující velikost, délku nebo tvar, adjektiva *new, old, young* se kladou před adjektiva barvy.

Fakt, který se zdá být nepopiratelný a který ve své práci zmiňuje i Goyvaerts, je pozice predeterminátorů a determinátorů. Všechny dosavadní názory se shodují v tom, že se tyto staví na úplný začátek jmenné fráze. V této studii se ale autor zmiňuje o tak zvaných „limiters", tedy slovech stojících ještě před predeterminátory, která omezují platnost následujícího řetězce. Jsou to slova jako například *even, particularly, merely, just, especially: even these two young men.*

Naše pozornost je potom nasměrována ještě na problematiku přízvuku kompozit a adjektivních vyjádření. Tyto dva jevy se dají od sebe odlišit právě rozdílným přízvukem. Jednotlivé části kompozita jsou na sebe navzájem závislé, navíc přízvuk kompozit se klade na první element, druhý element má přízvuk redukovaný.

Pro srovnání i s jinými zahraničními lingvisty jsem si našla příslušnou kapitolu v knize *The Cambridge Grammar of the English Language*[5]. Tato Cambridgeská gramatika nabízí o několik sémantických tříd více. V podstatě potvrzuje výše zmíněná pořadí adjektiv a navíc se v ní objevují další, ještě nepopsané sémantické třídy. Autoři knihy nám nabízí následující řetězec:

1. Modifikátor vyjadřující **subjektivní stanovisko nebo hodnocení** mluvčího. Jako nejtypičtější příklady jsou zde uvedeny adjektiva *good* a *bad,* dalšími příklady z této třídy jsou *excellent, annoying, pefect* apod.
2. Za nimi následují adjektiva označující **objektivní vlastnosti:**
   a) **velikost**: *big, small.*
   b) **míru, rozsah**: *long, tall, short*. Tato kategorie bývá většinou zařazována do výše uvedené skupiny „velikosti", ale autoři se domnívají, že daná adjektiva jsou odlišná, vyjadřují jinou vlastnost, a proto je zařadili do samostatné kategorie. Já sama mohu jen dodat, že podle mých dosavadních zkušeností jsou adjektiva velikosti a míry častá, vyskytují se spolu ne zřídka a adjektiva velikosti zpravidla předcházejí adjektivům míry. Proto se přikláním k takovémuto dělení na dvě skupiny.
   c) **zvuk**: *loud, faint.* Tato třída se v jiných názorech samostatně nevyskytovala, slova do ní náležící byla řazena k adjektivům popisujícím charakteristické vlastnosti, Nosek[6] je řadí mezi adjektiva vyjadřující intenzitu (*a quiet low laugh, a loud gruff*).
   d) **dotek**: *rough, smooth*. Další třída, která není zmiňována jinými autory. Při zkoumání a hledání vlastních řetězců a názoru jsem se setkala s adjektivy odpovídajícími této třídě a sama jsem si takovou skupinu předběžně vytvořila.
   e) **chuť**: *sweet, sour*.
   f) **lidské vlastnosti**: *cruel, intelligent, jealous*. Tato adjektiva se většinou řadí na pome-

5 Huddleston, Rodney, Pullum, Geoffrey K. *The Cambridge Grammar of the English Language*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002. s. 452–454.

6 Nosek, Jiří. *Syntax moderní angličtiny*. Praha: SPN, 1986. s. 118.

zí mezi subjektivními a objektivními vlastnostmi. Mohou tak vznikat slovní spojení jako: *her fat cruel husband,* ale zároveň i *her cruel fat husband*, kdy jsou oba příklady gramaticky správné a ani jeden není upřednostňován.

3. Nyní se dostáváme ke skupinám adjektiv, která se zmiňují často, a to především proto, že jsou mnohem častější. Jsou to adjektiva vyjadřující:
   a) **věk**: *old, new, young, ancient*.
   b) **barvu**: *black, red, white*.
   c) **původ**, dále jsou to **geografická** nebo **politicko-geografická jména**: *French, Queensland*.
   d) **materiál** nebo **způsob výroby**: *wooden, carved.*

Máme tedy k dispozici velmi obsáhlou škálu adjektiv, i když možnost, že by se v nějaké jmenné frázi objevila všechna zde zmiňovaná adjektiva se blíží nule. Ovšem takto uspořádaný systém byl dobrým odrazovým můstkem pro můj další výzkum.

Zajímavé bylo také porovnání dvou učebnic stejného týmu autorů, konkrétně *A university Grammar of English*[7] a rozsáhlejší gramatika *A Comprehensive Grammar of the English Language*[8].

Pořadí adjektiv tak, jak nám ho nabízí první zmiňovaná učebnice je následující (ve směru od určovaného substantiva doleva): **původ, styl:** *a Russian trade delegation, Gothic church architecture;* **participia**: *a carved Gothic doorway, some interlocking Chinese designs;* **barva:** *a black dividing line, a green carved idol*; a následující adjektiva pak shrnuje do jedné kategorie jako "**obecná**": *handsome / gracious / beautiful / peculiar old carved Gothic doorway.* V této třídě pak adjektiva **subjektivní a hodnotící** předchází (= stojí více vlevo) adjektivům vyjadřujícím relativně **objektivní** vlastnosti.

V druhé, obsáhlejší publikaci je zveřejněn názor mírně odlišný od všech ostatních, alespoň co se klasifikace týče. Dělení adjektiv je totiž založeno na jejich pozici vzhledem k určovanému substantivu. Tato poziční klasifikace je podle mě formálně nadřazena sémantickým klasifikacím. Chci tím říct, že skupiny v této Quirkově klasifikaci mohou být dále ještě rozděleny na další podtřídy, založené na klasifikaci sémantické. Jelikož jsem se ale nesetkala s podobnou klasifikací v češtině, přeložila jsem sama názvy tříd a terminologie se tudíž nemusí shodovat s obecně užívanými českými termíny.

1. **Precentrální adjektiva** – sem se řadí nestupňovatelná a intenzifikující, zesilující adjektiva (*absolute, extreme*), adjektiva zdůrazňující (*certain, definite*).
2. **Centrální** – do této kategorie patří většina adjektiv; ta, která splňují čtyři kritéria přídavných jmen[9]:
   a) mohou mít atributivní funkci: *dirty linen, the round table*
   b) mohou mít predikativní funkci: *The painting is ugly.*

7 Quirk, Randolph, Greenbaum, Sidney. *A University Grammar of English*. Harlow: Longman, 1973. 484 s.

8 Quirk, Randolph, et. al. *A Comprehensive Grammar of the English Language*. London – New York: Longman, 1985. 1779 s.

9 Quirk, Randolph, et. al. *A Comprehensive Grammar of the English Language*. London – New York: Longman, 1985. s. 402–403.

c) mohou být modifikována intenzifikátory typu *very, absolutely, perfectly: The children are very happy.*
d) Mohou tvořit komparativ a superlativ: *happier children, the happiest people, more intelligent student, the most beautiful painting*

Do této skupiny patří adjektiva označující **velikost, délku** a **výšku**, která většinou všem ostatním předchází. Před nimi stojí už jen adjektiva **subjektivního hodnocení**.

3. **Postcentrální** – v této kategorii se nacházejí příčestí (*retired, sleeping*) a adjektiva označující barvu (*red, pink*).
4. **Adjektiva stojící těsně před řídícím členem** („prehead") – v této třídě převládají adjektiva nominálního charakteru: *experimental, statistical, political,* adjektiva původu (*American*) a konvertovaná substantiva (*college student, tourist attraction*).

2. 2 Přívlastek vyjádřený několika substantivy

Znovu se vracím k *Přívlastku v češtině a angličtině*[10], kde se ještě píše o substantivech, která mají atributivní funkci. Jak jsem se už výše několikrát zmiňovala, konvertovaná substantiva nacházející se v řetězci adjektiv, stojí až před samým řídícím členem. Ovšem stejně tak jako adjektivní výrazy, i substantiva mohou vytvářet celé řetězce, vystupující ve funkci přívlastku určujícího substantivum anglické jmenné fráze.

Při dešifrování těchto řetězců je nutné řídit se některými základními pravidly. Podstatou je postupné rozvíjení a konkretizování řídícího substantiva ve směru zleva doprava: *present-day transport planning problems* (současné problémy s plánováním dopravy).

Existují ovšem i případy, kdy vedle sebe stojící substantiva nerozvíjí až řídící člen, ale jedno substantivum rozvíjí substantivum druhé, stojící bezprostředně za ním, a spolu pak mají funkci slovní spojení. Toto slovní spojení se pak jeví jako celek určující řídící člen. Je nutné rozlišovat jednotlivá slova a slovní spojení, více či méně ustálená. Máme-li k dispozici větu: *'Exactly, but I'm afraid it's* ***the old class system*** *again, Anne*. [G16 1610][11], musí být při postupném rozšifrovávání tohoto řetězce nejdůležitější sémantické hledisko. Jsou zde možné dvě následující interpretace.

1. Může se jednat o systém starých tříd – *the old class / system*.
2. Logičtější řešení by ovšem bylo – *the old / class system*, což by se překládalo jako starý třídní systém.

2. 3 Přehled výskytu adjektiv

Výzkum profesora Peprníka[12] se zabývá premodifikací a postmodifikací substantiva ve jmenné frázi. Je založen na výběru 10 000 substantiv ze současné britské fikce, konkrétně se jednalo o 1 000 jmenných frází z deseti románů vydaných v období po roce 1950. V těchto

10 Knittlová, D. a kol. *Přívlastek v angličtině a češtině*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1990. s. 22–24.
11 Poprvé zde uvádím příklad z BNC, všechny ostatní příklady z toho korpusu budou také označeny jejich číselným kódem v hranatých závorkách za daným příkladem.
12 Peprník, Jaroslav. Frequency Survey of Modification in the Complex Noun Phrase. In *Acta UPO, Philologica*. 39, 1976. s. 47–61.

ukázkách se nejčastěji objevoval popis postav a okolnosti děje. Vychází najevo, že co se týče umělecké prózy, jsou některé modely častější a charakteristické právě pro jazyk spisovatele. Musíme si samozřejmě uvědomit, že žádný lingvistický jev nebo model pro tvoření konstrukcí se neobjevuje izolovaně, bez kontextu. Všechny výzkumy a závěry tedy musíme dělat pouze v širokém kontextu podmínek.

Podle výsledků je jasné, že nejjednodušším a zároveň nejčastějším typem modifikace substantiva je premodifikace. Další zkoumání premodifikace je potom založeno na sémanticko-morfologické bázi. Velmi časté jsou případy, kdy je jeden premodifikátor ještě dále premodifikován, tyto případy se objevují nejčastěji v publicistickém stylu nebo v populárně vědecké próze, v beletrii se s nimi nesetkáváme tak často. Jsou to spojení jako např. *purely money matters, a too exclusive London standpoint, maximum possible benefit*.

Rozvitý přívlastek není v jazyce nic neobyčejného. Spojení se dvěma i třemi adjektivními výrazy jsou naprosto běžná v psaném i mluveném jazyce, delší atributy se vyskytují také, ovšem už ne v takové míře.

2. 4 Situace v českém jazyce

Pro mezijazykové srovnání jsem vyhledala i publikace českých lingvistů, kteří řeší stejnou problematiku v české jmenné frázi. Bylo pro mě překvapením, že v českém jazyce se názory na tento jev objevovaly jen velmi zřídka. Našla jsem jen dvě gramatiky, v nichž jsem se dočetla, jaký je český názor na věc.

První z nich je třetí díl Danešovi Mluvnice češtiny[13]. V ní jsem se dočetla, že jednotlivé členy postupně rozvíjejícího atributu jsou spojeny bez čárek, na rozdíl od atributu několikanásobného. Jsou to příklady jako *starý kamenný dům, kamenný malostranský dům., úspěšný noční lov, dlouhé husté vlasy, první závažný neúspěch.* Čárka tedy může výrazně změnit význam. Máme-li příklad *Vezmu si jiné večerní šaty*, znamená to, že si *vezmu večerní šaty, ale jiné, než tyto*. Ale v případě *Vezmu si jiné, večerní šaty*, jde o úplně jiné šaty, a to večerní, ne například sportovní.

Stejnou funkci, jakou v psaném projevu plní interpunkce, především čárky, mají v jazyce mluveném suprasegmentální prvky – pauza, přízvuk a intonace. Tyto prvky ode sebe oddělují jednotlivá adjektiva nebo kompozita.

Mluvíme-li o atributu adjektivním, postupně rozvíjejícím, mluvíme o spojení dvou či více nesouřadných přívlastků stojících nejčastěji v prepozici. V některých příkladech jde o ustálená slovní spojení, která jsou více rozvita. Jsou to příklady jako *včerejší* ***rozhlasové zprávy****, pražská* ***kulturní zařízení****, večerní* ***televizní noviny****, městská* ***vojenská zpráva****, poškozená* ***gotická malba****, rozkvetlá* ***horská louka****, vyschlé* ***říční koryto****, vyprané* ***ložní prádlo***.

Pokud ale substantivum nemá tendence spojovat se do ustálených spojení, mohou se vyskytovat různé varianty, ovšem tyto jsou kontextově závislé. Pak se mohou vyskytovat spojení jako *zelená vlněná látka*, v protikladu k *modrá vlněná látka,* ale i *vlněná zelená látka*, a to zejména v protikladu k *bavlněná zelená látka*. Dále například *staré venkovské kamenné stavení,* ale i *staré kamenné venkovské stavení*, k čemuž je protiklad *staré dřevěné venkovské stavení.*

13 Daneš, František, et. al. *Mluvnice češtiny.* 3. díl. Skladba. Praha: Academia, 1987. s. 155–162.

Všechny výše zmíněné příklady byla rozlišující adjektiva. Další skupinou jsou spojení přívlastku hodnotícího a rozlišujícího. *Hladká žulová deska, velká rodinná událost, příjemné pracovní prostředí, závažné zdravotní důvody*.

Následující skupina jsou spojení přívlastku relačního a rozlišujícího nebo hodnotícího. Relační výrazy stojí zpravidla nejdál od určovaného substantiva: *naše středoevropské klimatické podmínky, tento stavební podnik, takový smutný podzimní den, další zajímavý případ*.

Poslední skupina jsou dva relační přívlastky. Mohou být vyjádřeny zájmenem, číslovkou i adjektivy. Adjektiva vyjadřují především časové, místní vztahy (*zadní, přední, budoucí, nynější, předešlý*) – *žádný můj další pokus, každá taková žádost.*

Druhá gramatika byla pro mé téma mnohem užitečnější. Miroslav Grepl[14] v ní přesně píše, jaké jsou tendence v řazení adjektiv v atributu.

V češtině obecně platí, že čím delší přívlastek je, tím silněji tíhne k postavení **za** podstatným jménem, prepozice se objevuje výjimečně, především v odborném stylu. V angličtině takové tendence nejsou, dlouhé řetězce adjektiv v prepozici nejsou pociťovány jako stylisticky chybné. *Dostal jsem k Vánocům knihu ilustrovanou Karlem Lhotákem. *Dostal jsem k Vánocům Karlem Lhotákem ilustrovanou knihu.*

V případě, že se u substantiva objeví několik nesouřadných shodných přívlastků, považuje se za bezpříznakové pořadí následující (zleva doprava): *všechen / každý / celý* – ukazovací zájmeno – přivlastňovací zájmeno / adjektivum – číslovka – adjektiva: kvalitativní – relační – ta, která tvoří se substantivem sousloví. *Celá tato naše první dokončená stránková korektura; ta má velká stará šedá vlněná vojenská čepice*.

Čeština nemá tendence spojovat pětičlenné a vícečlenné přívlastky v prepozici.

3. Praktický výzkum

K tomu, aby člověk dobře pochopil danou problematiku, je třeba dosud získané teoretické informace použít i prakticky, a tím si je buď ověřit, nebo je vyvrátit. V druhém případě následuje vlastní iniciativní tvorba a návrh řešení.

3. 1 Délka řetězců v textech odborného stylu

Jak už jsem zmínila, řetězec definuji už od spojení dvou adjektiv určujících řídící člen. To především proto, že příliš dlouhé řetězce nejsou v mluveném projevu nebo beletrii příliš běžné, kromě situací, kdy se něco popisuje. Situace v odborném stylu je poněkud odlišná. Vzala jsem si dva stejné texty, jeden v angličtině, druhý v češtině. Byly to manuály týkající se operačního systému, tedy text odborný, technického zaměření. Text v angličtině byl *Linux in Windows World,*[15] a použila jsem jeho český překlad *Linux ve světě Windows.*[16]

14 Grepl, Miroslav, et. al. *Příruční mluvnice češtiny.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003. s. 500–502.
15 Smith. Roderick W. *Linux in Windows World*. Sebastopol: O'Reilly Media, Inc., 2005. 478 s.
16 Smith, Roderick W. *Linux ve světě Windows*. Praha: Grada publishing a. s., 2006. 460 s. (překlad Tomáš Znamenáček)

Zaměřila jsem se na delší řetězce – takové, v nichž byla tři a více adjektiva v jedné jmenné frázi.

> *The result is that you're bound by* ***restrictive commercial license terms****; as a user or administrator, you can do anything with Linux that you can do with a commercial OS, and then some.* (Linux in Windows World: s. 5)
> *Výsledkem je, že nejste vázáni* ***omezující komerční licencí*** *– jako uživatel i jako správce máte možnost s Linuxem dělat cokoliv, co byste mohli dělat s komerčním OS, a ještě mnoho navíc.* (Linux ve světě Windows: s. 5)

> *Debian's "unstable" branch is much more up to date, but it's not as well-tested as the* ***reliable main "stable" branch****.* (Linux in Windows World: s. 10)
> *Pokud potřebujete aktuálnější software, můžete použít vývojovou „unstable" větev, která ale zase není tak dobře testovaná.* (Linux ve světě Windows: s. 10)
> V tomto případě je atribut z angličtiny přeložen, neboť by se opakoval z předešlé věty. (*Stabilní větev Debianu má velmi dlouhý vývojový cyklus, takže verze softwaru v ní obsaženého někdy poměrně výrazně zaostává za verzí aktuální.*) (Linux ve světě Windows: s. 10)

> *Like Debian, Gentoo eschews GUI configuration tools in favor of* ***raw text-mode configuration file editing****.* (Linux in Windows World: s. 11)
> *Stejně jako Debian dává Gentoo před GUI přednost* ***ručním úpravám konfiguračních souborů.*** (Linux ve světě Windows: s. 10)

> *You usually need to implement minor or major changes to the* ***server system's local configuration****, though, and perhaps replace some support programs.* (Linux in Windows World: s. 13)
> *Obvykle ovšem bývá potřeba provést menší či větší změny v* ***konfiguraci*** *a někdy i vyměnit pomocné programy.* (Linux ve světě Windows: s. 12)

> *Linux has been slowly eroding* ***the commercial Unix market share****, and its advantages can help you fill the gaps in a Window-dominated network or even replace existing Windows servers.* (Linux in Windows World: s. 7)
> *Linux pomalu nahlodává i* ***trh zaplněný dosud komerčními Unixy*** *a ve vaší windows síti vám může pomoci zaplnit prázdná místa nebo nahradit existující služby poskytované dosud Windows.* (Linux ve světě Windows: s. 7)

Přestože v tomto případě je v originálním, anglickém jazyce jde o kompozitum *market share*, které je modifikováno dvěma adjektivy, je v češtině celý atribut přeložen v postpozici. Takováto konstrukce je v češtině poměrně častá. Tím, že se anglický atribut v prepozici překlá-

dá buď částečně v prepozici a částečně v postpozici, popřípadě celý v postpozici, je dosaženo efektu rovnováhy.

Při celkovém srovnání bylo řetězců s třemi (nebo více) adjektivy více než například v textu beletrie. Stejně tak řetězce se dvěma adjektivy byly v tomto textu mnohem častější, nacházely se takřka v každé druhé větě. Pro názornost uvádím celý jeden odstavec.

> *Slackware is the oldest of the* ***common Linux distributions****. It uses tarballs as its* ***package distribution format*** *and eschews GUI configuration tools. Slackware ships with fewer packages than most Linux distributions; to install more exotic programs, you may need to compile them from source. Slackware may be a good choice if you're used to* ***"old-style" Unix system administration****, but if you're relatively new to Linux, you may want to pick something else. Slackware is available only on the IA-32 platform. You can learn more at http://www.slackware.com.* (Linux in Windows World: s. 11)

> *Slackware je mezi* ***běžně používanými distribucemi*** *nejstarší. Pro správu softwaru používá formát tar a zcela ignoruje grafické konfigurační nástroje. Slackware obsahuje ve srovnání s ostatními distribucemi méně softwaru, takže při instalaci exotičtějších programů je často nutné sáhnout k překladu zdrojových kódů. Slackware je dobrou volbou především pro ty, kteří vyznávají* ***starou školu správy*** *– pokud jste v Linuxu nováčci, sáhněte raději po něčem jiném. Slackware je dostupný pouze pro platformu IA-32 a více se o něm můžete dozvědět na adrese http://slackware.com/.* (Linux ve světě Windows: s. 11)

3. 2 Výjimky z běžného pořadí

K tomu, abych sama našla případy, kdy je postavení adjektiv v řetězci něčím narušeno, jsem si vybrala adjektiva vyjadřující styl (*Gothic*) původ (*German*) a materiál (*wooden*). Předpokládám, že výjimky, které jsem zde roztřídila do skupin, obecně platí pro všechny řetězce, ne pouze pro zde vypsané.

Přestože se teorie na pořadí adjektiv v anglické jmenné frázi v několika ohledech liší, jsou dvě pozice, které jsou ve všech zmíněných názorech stejné. V první řadě je to pozice predeterminátorů, jako je například *all, half*, apod., hned za nimi následují determinátory, např. *some, any* nebo člen určitý i neurčitý. Tyto výrazy stojí vždycky na začátku jmenné fráze a jejich pozice zůstává neměnná, není závislá na následujících adjektivech.

Druhou stálou pozici zaujímají slova označující materiál, národnost nebo zemi původu. Tento fakt potvrzují i mnohé názory a teorie, které tato adjektiva řadí právě až nakonec řetězce adjektiv. Proto bylo ověření nebo vyvrácení této teorie mým prvním krokem ke studiu řazení adjektiv.

Vybrala jsem si pět adjektiv z této kategorie, konkrétně to byla slova *American, British, Czech, Gothic* a *wooden* a všechny je v Britském národním korpusu (dále jen BNC) vyhledala

tak, aby byla použita ve funkci atributu. Jelikož se počet výsledků pro daná slova lišil, zvolila jsem vždy výběr pěti set náhodných příkladů od každého slova. Zde je nutné zdůraznit, že při výběru jiných pěti set náhodných příkladů by se mohla statistická čísla odlišovat od těch, které ve své práci uvádím.

Každý příklad jsem dále zvlášť přečetla a vyřadila ty, kde se nejednalo o řetězec adjektiv. Je důležité připomenout, že jsem vybírala pouze ty příklady, kde se jednalo o dvě a více adjektiv nebo konvertovaných substantiv v prepozici. Zbylé věty, tedy ty, které jsou pro můj výzkum relevantní, jsem rozdělila do několika skupin podle toho, jestli odpovídali předpokladu, že adjektiva označující původ, materiál, národnost nebo zemi původu stojí až před samým substantivem nebo ne.

Výjimky, které neodpovídali této hypotéze, jsem pak roztřídila do několika podskupin.

Přesná čísla celkového počtu záznamů, vybraných příkladů a relevantních vět a počet skupin, do nichž náleží, jsou uvedena v tabulkách 1 a 2.

Tabulka 1

Adjektivum	Celkový počet, kdy slovo vystupovalo ve funkci atributu.	Vzorek, z něhož se dělal výzkum.	Počet příkladů, kdy adjektivum bylo součástí řetězce adjektiv.
American	15106	500	185
British	35305	500	130
Czech	698	500	120
Gothic	1168	500	121
wooden	3390	500	179

Jak můžeme v tabulce vidět, počet příkladů řetězce adjektiv je vyrovnaný, vyšší počet je pouze u adjektiva *American* a *wooden.* Ovšem v prvním případě je nutné poznamenat, že slovo *American* bylo velice často modifikováno adjektivy South / North / Central / Latin, konkrétně to bylo 7 příkladů, kdy se vyskytovalo spojení *South American* bez dalšího adjektiva, 14 příkladů *North American,* 3 případy *Central American* a 14 krát se objevilo spojení *Latin American.* Byly to tedy případy, kdy se jednalo o spojení pouze dvou adjektiv, a to *South / North / Central / Latin* a *American*, a když tedy tato čísla odečteme od konečného výsledku, přiblížíme se průměru.

Tabulka 2 – přehled skupin a příkladů, které do skupin náleží

Adjektivum	Shoda s předpokladem	Kompozitum, termín	Blízké sémantické vztahy, konotace	Dané adjektivum určuje následující adjektivum, ne substantivum.	Názvy (například institucí, firem, funkcí, apod.)	Adjektiva ze stejné sémantické skupiny	Konstrukce pro zdůraznění jiného adjektiva
American	52*	27	36	11	14	5	2
British	27	30	22	7	40	3	1
Czech	30	27	13	5	36	8	1
Gothic	105	8	0	0	4	4	0
wooden*[2]	152	12	10	1	0	2	1

* u slova *American* již není započítáno výše zmíněných 38 příkladů *South / North / Central / Latin American*

*[2] u slova *wooden* se objevil příklad: *And Stuart sat down in, because they got these **wooden old chairs,** haven't they with arms on them and he he sat there like this with his arm and went, I said Stuart whatsever's that on your arm?* [KB7 6370] Tento příklad nepodporuje teorii posledního adjektiva ze skupiny styl / materiál / národnost / původ. Adjektivum *old* by mělo stát před *wooden*, neboť vyjadřuje vlastnost více subjektivního rázu. Bohužel ani kontext nepomohl vysvětlit, proč se autor rozhodl pro toto pořadí.

1. Skupina první, podporující předpoklad adjektiva styl / materiál / národnost / původ na poslední pozici.

Statistická čísla v tabulce se na první pohled zdají nepříliš významná, ale je třeba vzít v úvahu, že u adjektiv *American, British* a *Czech* se objevuje mnoho případů, kdy se tato slova vyskytují jako část názvu, oficiální funkce nebo instituce, proto je téměř vyrovnaný počet příkladů ve skupině první a páté. Ovšem adjektiva *Gothic* a *wooden* jsou jasným důkazem toho, že je-li použito adjektivum nebo konvertované substantivum ze skupiny styl / materiál / národnost / původ, stojí takřka vždy na posledním místě před určovaným substantivem. Pro názornost uvedu několik příkladů:

(1) *In the inert 1950s the western represented **a troubled, adventurous American past**.* [A2D 84]

(2) *It's all enough to make one feel quite patriotic and forgive and forget the years of Allegros, Marinas and Princesses that British Leyland foisted on **a wretched, unsuspecting British public**.* [FBL 3256]

(3) *'The prince was impressed by **the beautiful Czech capital** but he was also struck by the problems faced by Mr Havel's newly elected democratic government in restoring the buildings after years of neglect,' a British Embassy spokesman in Prague says.* [CBC 5204]

(4) *Moreover, in the building of **the great Gothic cathedrals** many new devices were introduced, including flying buttresses.* [ASF 1122]

(5) *She climbed out and rapped the knocker on **the black wooden door**.* [ECK 844]

Převážná většina příkladů, které jsem v BNC našla, byla spojení pouze dvou adjektiv, delší řetězce (tři a více adjektiv) se vyskytují s menší frekvencí, nelze ovšem říct, že by byly výjimečné. U adjektiva *wooden* byly delší řetězce poměrně časté, neboť se většinou jednalo o popis nějakého předmětu nebo jevu, a tudíž bylo ve frázi použito adjektiv víc.

2. Skupina druhá, adjektivum stojící na poslední pozici ve jmenné frázi tvoří spolu s určovaným substantivem jedinou jednotku.

Tato skupina je souhrnem výjimek, kdy adjektivum na poslední pozici tvoří s určovaným substantivem kompozitum nebo termín, který je pevně daný, a mezi tyto dva elementy nelze vložit žádné jiné slovo. Jde tedy o případ, kdy je možné z formálního hlediska říct, že se za sebe řadí více adjektiv, ale nejde o atributivní řetězec. Mám na mysli případy jako *hydrogen bomb, interest rates, nuclear reactor, primary school, business letters, police forces, public life, travel agency, tax law, phrase book, fairly tale, double doors* a mnoho dalších. V mluvené řeči by se tato spojení odlišovala přízvukem, hlavní přízvuk by byl na adjektivu, zatímco substantivum by mělo přízvuk slabší.

(6) *So far we (and he too, perhaps) have been imagining a dark animal:* ***an American brown bear****, a Russian black bear, a reddish bear from Savoy.* [G1A 59]

(7) *Haslam admits that being the focal point of all the national publicity that inevitably surrounds* ***the British coal industry*** *is not something that he relishes.* [A6L 1238]

(8) *His old one was stolen by* ***the Czech secret police*** *in less happy times.* [AJ8 502]

(9) *The nave and choir have* ***the usual Gothic ribbed vault*** *but in the aisles the Piast vaulting can be clearly studied.* [HR1 2018]

(10) *There are no easy chairs, save for* ***a single wooden rocking chair****; no cushions, save for three ornamental ones in a corner.* [A0P 86]

Samozřejmě i mezi těmito příklady se najdou mnohé, kdy je celá tato jednotka ještě premodifikována, a v tomto případě se znovu jedná o příklady potvrzující teorii adjektiva stylu / materiálu / národnosti / původu na poslední pozici před kompozitem.

(11) *A recent example of the sociological approach to evaluation is to be seen in Gross's study of the fate of an educational innovation in* ***a specific American primary school.*** [B3D 726]

(12) ***New Czech tax law*** *to encourage private sponsorship for the arts.* [CKT 87]

(13) *The history of the German people between 1933 and 1945 can sometimes read like a particularly* ***nightmarish Gothic fairy tale****.*[K5L 2011]

(14) *It took half an hour before she came across it, moored by* ***a small wooden landing stage,*** [HA6 945]

3. Skupina výrazů s blízkými sémantickými vztahy.

Jde o skupinu, které je velmi blízká skupině druhé, ale v tomto případě se jedná spíše o to, že adjektivum stojící blíže substantivu má k němu mnohém bližší sémantické vztahy, než adjektivum stylu / materiálu / národnosti / původu, nebo je v určitých případech pro substantivum z hlediska sémantiky důležitější. V některých případech se jedná o ustálené kolokace, a proto není vhodné, aby se adjektivum a substantivum rozdělovaly jinými výrazy.

(15) *The old entrance certainly had some memories… **the great American Band leader** Glenn Miller walked through it to play his last engagement before going missing in an aeroplane...* [K1D 956]

V tomto případě je pro slovo *leader* mnohem důležitější určení *Band* než *American.* Je tu také dobře vidět, že celá skupina může být premodifikována, a pak toto adjektivum opět stojí až na začátku (*great*).

(16) *Too many **British rap tracks** try and copy American stuff, but our sound has evolved through time and we keep branching into different styles.'* [CK4 1522]

(17) *These are tough times for **the Czech art world**.* [CKY 662]

(18) *There are **carved wooden picture frames**, fabrics, sandalwood garlands, screens, antiques, basketware and much more for sale, as well as the items shown here: tobacco boxes from £34.95, camel pots from £25 and a huge selection of jewellery.* [ARJ 1489]

I zde se nacházejí delší řetězce, kdy stojí další adjektiva ještě před *American, British, Czech* nebo *wooden.*

(19) *LAST year in our report on **the last British crime survey** for the Scottish Office, we were unaware of these findings.* [K5D 10061]

(20) *Under the editorship of Roman Prahl of the National Gallery of Prague, **the first foreign language Czech art periodical** has been launched, entitled Bulletin of the National Gallery in Prague, with articles in French, English and German.* [EBV 2017]

4. Skupina, v níž adjektiva *American, British, Czech, Gothic, wooden* modifikují následující adjektivum, nikoliv určované substantivum.

Takovéto konstrukce nejsou tak časté, ale přesto stojí za zmínku. Jsou to případy jako například:

(21) *All I can tell you is that, yak's milk pessaries, herb pillows, special inhalants and all, I read a big thick book about* ***the American Indian Movement****, while 'Im Indoors makes noises like an elephant in rut.* [HAE 4863], kdy se adjektivum *American* váže sémanticky na slovo *Indian*, které stojí v pozici atributu.

(22) *One* ***British Army soldier*** *was killed and another was seriously injured on May 16 when an IRA bomb exploded under an Army van at an Army careers information office in Wembley, London*. [HKV 3572] Zde je jedna jednotka *British Army* a ta stojí v pozici atributu substantiva *soldier*.

(23) *Above: Add a touch of Peru to a room with this* ***hand-painted, wooden framed mirror*** *from Oxfam Trading.* [CG5 698] Jedná se o zrcadlo, které má dřevěný rám, a ne dřevěné zrcadlo s rámem. Překlad do češtiny nám v tomto případě může mnoho pomoct rozhodnout, ke kterému slovu adjektivum patří.

5. Skupina, do níž se řadí názvy institucí, funkcí, podniků, soutěží a akcí apod.

Názvy se v mnoha případech nemusí řídit gramatickými nebo syntaktickými pravidly jazyka. Z toho důvodu jsem je zařadila do zvláštní podskupiny.

(24) *With typical American ingenuity the problem was solved — by forming the* ***All American Girls Professional Baseball League****.* [CH1 4661]

(25) *The hotels were dingy and* ***British Transport Hotels*** *had added only one new building to their stock since the end of the Second World War.* [ABU 132]

(26) *Valdimir Dlouhy,* ***Czech Trade and Tourism and Industry Minister****, reportedly described retaining a common currency as 'political suicide' and said that there was 'no way' in which the Czech republic would commit itself through a common currency to financing Slovak budget deficits.* [HLM 1428]

(27) *Ahead is* ***the late Gothic Powder Tower****, built for Vladislav Jagiello, the Polish king, as a wedding gift from the city of Prague.* [APT 1835]

6. Skupina příkladů, kdy se v jedné větě objevuje víc adjektiv ze stejné skupiny a tyto jsou spojeny v poměru slučovacím.

Tuto skupinu uvádím jen z formálního hlediska, kdy se mnou vybraná adjektiva nevyskytovala před substantivem, ale byla v souřadícím vztahu s několika adjektivy stejné platnosti.

(28) *VIRGIL THOMSON was a composer and writer of originality, courage and wit formed by a unique mixture of* ***American and French influences****.* [A1H 71]

(29) *Moreover, the Commonwealth Strategic Reserve Brigade of **British, Australian and New Zealand troops** was already stationed at Malacca in support of SEATO, and the 17th Gurkha Division was responsible for security in Hong Kong, Malaya, North Borneo and Singapore.* [ABA 988]

(30) *He suggested to the Parliamentary deputies that **Czech and Slovak citizens** should be asked, in simple and clear terms, whether they wanted the democratic federation of two equal republics to survive.* [HLB 1956]

(31) *The toilets and bathrooms and showers were at the end of the hall on the second floor, and from my window I had a splendid view of the cathedral, whose **Gothic, Renaissance and baroque styles** mingled perfectly in the dark-rose-and-amber stone to give it almost the appearance of some natural rock formation.* [AC6 290]

7. V poslední skupině uvádím příklady, kdy je z předešlého kontextu jasné, že autor chtěl dát větší důraz na jiné adjektivum.

(32) *Like **the American western railroads**, the Russian Trans-Siberian had been built with an eye to migration and settlement.* [GVY 246] Autor chce zdůraznit, že jde právě o ty železnice na západě země.

(33) ***Most British overseas banks** are linked, or are part of, British domestic banks, e.g. Barclays Bank or Lloyds Bank.* [B1W 1284] Zde se jedná o zdůraznění faktu, že jde o banky v zámoří, ne o banky místní.

(34) *Because of the resulting flap we got hold of a hundred **similar wooden casein-glued tailplanes**.* [CEG 1252] V tomto případě jde o postupný rozvoj, kdy je dán na to, že dřevěné části a ne celek jsou slepeny kazeinovým lepidlem.

Při studiu těchto případů jsem také narazila na věty, kde se současně vyskytovala adjektiva z jedné skupiny, ovšem ne ve slučovacím poměru.

(35) *The church of the Holy Cross, built by the Thun-Hohenstein family the castle grounds, burnt down in 1749, and with it the 'Annunciation' by **the Czech baroque master**, Karel Skreta.* [CKX 708]

(36) *This was built in 1885 in **the Czech Renaissance style** after a plan by A. Wiehl, and is decorated with marvellous sgraffiato depicting the battle with the Swedes on Charles Bridge in 1648.* [APT 1923]

(37) *Australia and New Zealand illustrate too how* ***rarely British Gothic styles*** *were exported, even to her white dominions.* [AR0 1581]

(38) *'I know,' said David cheerfully teasing her, 'you think a church should be like* ***an English Gothic cathedral*** *or a little whitewashed village church with moth-eaten Peninsular War banners fluttering from dry-rotted lances.'* [FSC 133]

Z těchto příkladů vyplývá, že když se vyskytnou vedle sebe dvě adjektiva ze stejné skupiny styl / materiál / národnost / původ, je adjektivum vyjadřující styl (*Gothic, Baroque, Rococo*) vždy blíže substantivu, než adjektivum vyjadřující zemi původu či národnost (*German, Czech*).

Do BNC jsem tedy zadala následující slovní spojení a porovnávala výsledky. Samozřejmě byla obě adjektiva použita ve funkci atributu.

Tabulka 3

slovní spojení	počet výsledků	slovní spojení	počet výsledků
English Rococo	2	Rococo English	0
Italian Rococo	1	Rococo Italian	0
English Baroque	7	Baroque English	0
Italian Baroque	4	Baroque Italian	0
English Gothic	4	Gothic English	0
Italian Gothic	2	Gothic Italian	0

Z těchto výsledků je jasně vidět, že adjektiva vyjadřující styl stojí blíže určovanému substantivu.

Jak jsem předeslala, skupiny výjimek, které se v této části vztahují k adjektivům původu / stylu / materiálu, mohou být obecně přisouzeny všem řetězcům, kde se vyskytuje více než jedno adjektivum v pozici atributu.

3. 3 Vzájemné postavení minulých a přítomných participií

Podle Quirka a Greenbauma[17] stojí příčestí mezi adjektivem označujícím barvu (*grey, green*) a adjektivem s vyjádřením původu (*Gothic, Chinese*). Není zde ovšem dále řečeno, jestli má minulé příčestí (*carved*) přednost před příčestím přítomným (*interlocking, crumbling*), tedy jestli stojí minulé blíže k určovanému substantivu, nebo naopak jestli minulé příčestí předchází přítomnému – a tedy stojí dál od substantiva. Pro to, abych rozhodla, existuje-li jejich pevné vzájemné postavení, jsem využila BNC.

Do Britského národního korpusu jsem postupně zadala více než třicet různých přítomných i minulých příčestí, například *expected, modifying* i *modified, rolling* i *rolled*, *spoken* i *speaking*, *fixing* i *fixed* a mnoho dalších. Vždy jsem nechala vyhledat jen ty případy, kdy se tato pří-

17 Quirk, Randolph, Greenbaum, Sidney. *A University Grammar of English*. Harlow: Longman, 1973. 484 s.

čestí vyskytovala jako syntaktická adjektiva, aby mohla sloužit jako přívlastek v prepozici. Pak jsem hledala věty, kdy se ve jednom případě vyskytovalo jedno nebo více přítomných a zároveň jedno nebo více minulých participií. Pracovala jsem tedy jen s těmi příčestími, u nichž jsem našla obě varianty v jedné větě, těch bylo celkem čtrnáct (jejich výčet je možné najít v tabulce níže spolu s početními údaji).

Tabulka 4

participia (v závorce je uveden celkový počet vět, z nichž jsou vybrány řetězce) *	počet všech řetězců celkově **	počet řetězců s participii v pořadí MINULÉ – PŘÍTOMNÉ	počet řetězců s participii v pořadí PŘÍTOMNÉ – MINULÉ	počet řetězců, kde se vyskytovala dvě a více MINULÝCH participií	počet řetězců, kde se vyskytovala dvě a více PŘÍTOMNÝCH participií
amusing (500)	5	1	0	-	0
baked (474)	35	0	2	3	-
broken (500)	12	2	0	2	-
carved (452)	62	2	2	2	-
corresponding(500)	22	0	3	-	1
curved (500)	44	2	1	1	-
gleaming (500)	59	0	2	-	0
heated (500)	37	2	1	4	-
irritating (421)	13	1	2	-	1
rolled (121)	6	0	1	0	-
rolling (500)	25	3	1	-	1
torn (325)	18	1	0	2	-
varied (500)	17	3	0	2	-
varying (500)	11	0	1	-	0
celkem (6293)	366	17	16	16	3

* Jedná se o počet všech vět, ve kterých se vyskytlo dané příčestí. V případě, že bylo nalezeno více než 500 příkladů, nechala jsem vyhledat jen náhodný výběr pěti set vět s danými příčestími.

** Jde o počet všech příkladů, kdy se vyskytl řetězec minimálně dvou a více adjektiv v jedné větě, například: *narrow carved wood double doors* nebo *razor-sharp gleaming long knife.*

Jejich počet uvádím proto, aby bylo možné porovnat, jak časté jsou věty s řetězci dvou a více příčestími.

Počet vět, ve kterých se vyskytují dvě různá příčestí, je v porovnání s celkovým počtem vět s řetězci několika adjektiv minimální. Není tedy příliš časté, že by se používalo více různých příčestí zároveň.

Jak je z tabulky patrné, nelze jednoznačně říct, že jedno z příčestí vždy předchází druhému. Jejich poměr je ve mnou vybraných příkladech takřka rovný, pořadí přítomné příčestí následované minulým se objevuje 16krát. Opačné pořadí, tedy příčestí minulé v pozici před přítomným, se vyskytuje v mém případě 17krát. Není tedy možné tvrdit, že formální hledisko se jeví jako rozhodující při řešení pořadí.

Tímto rozhodujícím hlediskem je spíše sémantika použitých slov. Máme-li větu:

(39) *Mr Cubbage, now* ***a broken, weeping figure*** *lay down on the rail and waited for the train to end his life and his earthly troubles.* [CE9 1753]*,* je vlastnost vyjádřená participiem *broken* subjektivnější než fakt, že pan Cubbage plakal – *weeping* tedy vyjadřuje objektivnější stav, a tudíž stojí blíže určovanému substantivu *figure*.

Stejný případ je i u příkladů:

(40) *The 49ERS are that* ***irritating factory-recorded Italian mob*** *who hit big two years ago, most notably with 'Touch Me'.* [CAE 1908]
nebo
(41) *That Britain is now a little more ready to join this* ***hope-filled, rolling bandwagon*** *is, not unnaturally, a matter of mild elation to Rushdie and to Article 19, the freedom-of-speech group which has been organising the campaign for his defence.* [K57 44]. I zde je vidět, že *irritating* je subjektivní hodnocení, zatímco *factory recorded* jako vyjádření způsobu je vlastnost objektivnější a stojí blíže určovanému substantivu. ve druhé větě je *hope-filled* rozhodně relativnější a subjektivnější než *rolling*.

(42) *Drain, reserving any liquid, and keep warm in* ***a heated serving dish*** *until the sauce is made*. [G2V 2629] I zde je rozhodujícím hlediskem sémantika, v tomto případě je pro substantivum *dish* důležitější vlastnost *serving* než *heated*, protože později zmíněný fakt je pouze proměnlivý znak, kdežto *serving* má trvanlivější charakter.
Našla jsem také případy, kdy se najednou vyskytovali dvě participia označující podobnou vlastnost. Je to například spojení *well-written, amusing narrative* ve vetě:

(43) *The end result is an extremely* ***well-written, amusing narrative*** *which I commend to everyone fortunate enough to have known the Club and particularly to those who will know it in the future*. [AMY 19] Obě slova označují subjektivní vlastnost zmíněného vyprávění, ale *amusing* je pro mluvčího významnější rys.

(44) *There was even a* ***gleaming newfangled Ford tractor****, the racket of its engine filling the air and little jets of steam spurting from its radiator like the darts of hot breath expelled from the nostrils of the horses in the street.* [FRJ 499] Tady je dané pořadí proto, že *gleaming* označuje hodnocení, zatímco *newfangled* můžeme zařadit do sémantické kategorie vyjádření času / věku.

Samo participium *varying* označuje fakt, že se něco mění, a je to tudíž nestálé. Taková slova, ať už adjektiva nebo participia stojí vždy spíše na začátku jmenné fráze. To je dobře vidět na příkladu:

(45) *Much of this argumentation is, of course, concerned with very broad states of language, and, as I have pointed out, can apply only at a rather high level of generality, because it is likely that in EModE, as in PresE, there were* ***varying conditioned allophones*** *of /a (perhaps some front and some back, or some low and some low-mid).* [FAD 1165]

Z výše uvedených příkladů je vidět, že v některých případech je na prvním místě příčestí minulé a v některých je pozice opačná, i když je hledisko pro jejich řazení například subjektivní / objektivní vlastnost. Nemůžeme tedy spoléhat na jejich formální tvar.

Případy, kdy se objevují dvě různá příčestí, mohou být takové, v nichž je jedno z nich velmi blízko adjektivu a tvoří s následujícím substantivem ustálená spojení, a druhé je ve funkci atributu. Takové případy mohou nastat např.: *used walking shoes, broken moving target, falling burnt brick*.

(46) *The* ***traditionally built dining room*** *offers a superb standard of cuisine and an a la carte menu.* [AMD 1887]

Našla jsem také příklady, v nichž se vyskytovala dvě nebo více příčestí stejného typu. To je opět podmíněno jejich sémantikou, jde-li o činnost nebo stav, který se vztahuje k minulosti nebo je už zakončen – jde tedy o vyjádření výsledku, vyskytují se příčestí minulá.

(47) *Previously* ***frozen uncooked meat*** *can be refrozen as long as it has been cooked, but don't re-cook anything more than twice.* [C9F 1987] V tomto případě je předčasnost explicitně vyjádřena adverbiem *previously*.

(48) *Slowly, like a sleepwalker, she gathered up the* ***torn, bruised straw*** *and the scraps of ribbon from the bed and the floor, and put them in the hatbox*. [H0F 345]

Naopak jedná-li se o vyjádření současného, právě probíhajícího stavu, použijí se příčestí přítomná. Ta se také užívají, když vyjadřují trvajícírys nebo vlastnost.

(49) ***The corresponding leasing commitments*** *are shown as amounts payable to the lessor.* [FEJ 1270]

Závěr tohoto sledování je, že formální kritérium není rozhodující v případě vzájemného řazení minulých a přítomných participií. Přednost se dává kritériu sémantickému.

3. 4 Porovnání situace v češtině a angličtině

Jedním z důležitých směrů výzkumu je porovnání situace angličtiny a češtiny, pro překlad je důležité znát, jaké jsou možnosti překladu anglické jmenné fráze do češtiny a jaké nejčastější typy jmenné fráze se v českém jazyce objevují.

Pro to, abych mohla tyto dva jazyky porovnávat, bylo nutné předem připravit několik textů v anglickém a českém jazyce, já jsem si vybrala texty americké literatury dvacátého století. Z nich jsem vytvořila podpůrný korpus. Konkrétně to byly: novela *Daisy Miller*[18] (překlad do češtiny obstaral Zdeněk Urbánek[19]), *The Great Gatsby*[20] (přeložil Lubomír Dorůžka[21]), *Maggie: The Girl of the Street*[22] (v překladu Jaroslava Schejbala[23]) a román *My Ántonia*[24] (překlad Olgy Fialové a Emanuely Tilschové[25]). U příkladů budu v závorce budu dále uvádět jen tituly románu a stránky.

Náhodné řetězce několika adjektiv z textu v originálním jazyce jsem porovnala s řetězci překladu – tedy v češtině.

Je nutné si uvědomit, že tendence v angličtině, které nevadí ani delší sledy adjektiv (3–5), se v češtině neprojevuje tak výrazně. Naopak v českém jazyce je obvyklejší rozložení adjektivního přívlastku na obě strany substantiva – do prepozice i postpozice, které jsou pro českého čtenáře i mluvčího přirozenější. Ale velká část sledů je přeložena doslova – stejnými adjektivy, které jsou v úplně stejném pořadí jako v angličtině. To je v případě, že adjektiva jsou dvě nebo tři, delší řetězce v češtině jsou velmi neobvyklé. V dvou, v podstatě výjimečných, případech se objevily i stejně dlouhé řetězce, ovšem adjektiva v nich byla v jiném pořadí. Další možností, a to ne neobvyklou, byl překlad jiným slovním druhem než adjektivem.

Zvláštní pozornost jsem pak věnovala také slovním spojením a řetězcům, kde se vyskytovala slova *little*, *old* a *young*, která se do češtiny často nepřekládají, ale jejich sémantický význam se projeví většinou v řídícím členu – ten je překládán jako zdrobnělina (například *little girl – děvčátko*).

Nejpočetnější skupinou je jednoznačně ta, kde se adjektiva v řetězci překládají stejným slovním druhem – přídavnými jmény – ve stejném pořadí. To je dané především tím, že řetězce jsou relativně krátké, sestávají ze dvou nebo tří adjektiv, a takto dlouhé jmenné fráze češtině nevadí, nezní překombinovaně a je proto možné je přeložit beze změny. Nicméně jak uvidíme později, i takto „krátké“ řetězce se velmi často překládají částečně premodifikací a částečně postmodifikací.

První skupina jsou tedy řetězce **shodné**. V mém korpusu jich je 25 z celkových 42, zde proto uvedu jen několik příkladů:

(L1) *He wore a sombrero hat, with **a wide leather band** and a bright buckle, and the ends of his mustache were twisted up stiffly, like little horns.*(My Ántonia: s. 8)

18 James, Henry. *Daisy Miller and Other Stories.* Harmondsworth: Penguin Books, 1987. 192 s.
19 James, Henry. *Daisy Millerová*. Praha: Garamond, 2006. 233 s. (překlad Zdeněk Urbánek)
20 Fitzgerald, F. Scott. *The Great Gatsby*. Harmondsworth: Penguin Books, 1974. 187 s.
21 Fitzgerald, F. Scott. *Velký Gatsby*. *Poslední magnát*. Praha: Odeon, 1979. 297 s. (překlad Lubomír Dorůžka)
22 Crane, Stephen. *Maggie: The Girl of the Streets and Other Short Fiction*. New York: Bantam, 1986. 192 s.
23 Crane, Stephen: *Maggie: dítě ulice*. Praha: Československý spisovatel, 1962. 97 s. (překlad Jaroslav Schejbal)
24 Cather, Willa Silbert: *My Ántonia*. Boston: Houghton Mifflin Company, 1954. 266 s.
25 Cather, Willa Silbert: *Moje Antonie*. Praha: Mladá fronta: 1966. 240 s. (překlad Olga Fialová, Emanuela Tilschová)

(L1b) *na hlavě měl sombrero se* ***širokou koženou stuhou*** *a lesklou přezkou a konce kníru měl tuhé a nakroucené jako růžky.* (Moje Antonie: s. 13)

(L2) *Grandmother called my attention to* ***a stout hickory cane,*** *tipped with copper, which hung by a leather thong from her belt.* (My Ántonia: s. 13)
(L2b) *Babička mi ukázala* ***tlustou ořešákovou hůl*** *s měděnou špicí, která ji visela na koženém řemenu u pasu.* (Moje Antonie: s. 19)

(L3) *She had a* ***soft, slender, agreeable voice****, and her tone was decidedly sociable.* (Daisy Miller: s. 142)
(L3b) *Měla* ***tichý, slabý, příjemný hlas*** *a chovala se vysloveně přátelsky.* (Daisy Millerová: s. 35)

Do této skupiny jsem zařadila i větu, kde se překladatel rozhodl v češtině použít souřadící spojku „a“. V českém jazyce je časté, že poslední člen je s ostatními členy spojen souřadící spojkou.

(L4) *Then at other moments he believed that she carried about in her elegant and irresponsible little organism* ***a defiant, passionate, perfectly observant consciousness*** *of the impression she produced.* (Daisy Miller: s. 184)
(L4b) *Mimoto v jiných chvílích nemohl pochybovat, že ve svém elegantním a nezodpovědném organismu skrývá* ***vzdorné, vášnivé a naprosto bdělé vědomí*** *o tom, jaký budí dojem.* (Daisy Millerová: s. 199)

Další, již zmíněná skupina, obsahuje věty, kde je přívlastek do češtiny rozložen na obě strany od určovaného substantiva, část stojí v prepozici a část v postpozici, na rozdíl od originálu, kde je celý atribut v prepozici. Takto vytvořená struktura je pro český jazyk mnohem přirozenější, mnohdy i srozumitelnější. V polovině příkladů, v šesti větách, byl dokonce celý atribut v češtině vyjádřen pouze v postpozici. Celkově je tedy těchto vět v mém korpusu dvanáct z celkových čtyřiceti dvou.

(L5) *Near it tilted* ***a shattered windmill frame****, that had no wheel.* (My Ántonia: s. 17)
(L5b) *Nedaleko ní se nakláněla* ***polorozpadlá kostra větrného mlýna****, kterému chybělo kolo.* (Moje Antonie: s. 22)

(L6) *She wondered as she regarded some of the grizzled women in the room, mere mechanical contrivances sewing seams and grinding out, with heads bended over their work, tales of magined or* ***real girlhood happiness****, past drunks, the baby at home, and unpaid* wages. (Maggie: The Girl of the Streets: s. 26)
(L6b) *Hlavy měly skloněny nad prací, ale ve skutečnosti vyráběly pohádky o vysněném nebo* ***skutečném štěstí dívčích let****, o prožitých flámech, o děcku doma a ušlé mzdě.* (Maggie: dítě ulice: s. 39)

Tyto konstrukce se nejčastěji objevily v případech, kde se popisoval materiál z něhož bylo něco vyrobeno nebo když se vyjadřovala barva daného předmětu.

(L7) ***A plump, fair-skinned girl*** *was standing in the doorway.* (My Ántonia: s. 107)
(L7b) *Před dveřmi stála* ***buclatá dívka světlé pleti****.* (Moje Antonie: s. 106)

(L8) *His head was the shape of a chocolate drop, and was covered with* ***dry, straw-coloured hair*** *that fuzzed up about his pointed crown.* (My Ántonia: s. 184)
(L8b) *Jeho hlava měla tvar oválného čokoládového bonbónu a byla porostlá* ***suchými vlasy barvy slámy,*** *které se mu čepejřily na zašpičatělém temeni.* (Moje Antonie: s. 185)

(L9) *He was carrying a dinner pail and smoking an* ***apple-wood pipe****.* (Maggie: The Girl of the Streets: s. 5)
(L9b) *V ruce nesl kastrolek na oběd a kouřil* ***lulku z jabloňového dřeva****.* (Maggie: dítě ulice: s. 10)

Adjektiva psaná se spojovníkem, jako například to, které se objevilo v posledním zmíněném příkladu (*apple-wood*), jsem se rozhodla považovat za dvě odlišná přesto, že v tomto textu formálně vypadají jako jedno. Důvodem k mému rozhodnutí je fakt, že do českého jazyka se zpravidla překládají právě jako dvě různá slova, často jako přídavné jméno modifikující jméno podstatné, a také to, že v jiných textech se objevují i samostatně jako dvě různá slova, bez spojovníku, ovšem s touže sémantikou. Jsou to adjektiva jako například *silver-rimmed spectacles – brýle se stříbrnými obroučkami*. Ale stejně tak se vyskytují i formy bez spojovníku:

(50) *The existence of small wooden vessels is demonstrated by those which were strengthened by metal parts, like buckets and* ***the small silver rimmed cups*** *from Chessell Down (Arnold 1982a, p. 59).* [CFK 1459]
(51) *He occasionally wears* ***gold rimmed spectacles*** *and has a very strong Irish accent.* [AL6 153]

Poměrně běžným způsobem překladu je gramatická transformace, konkrétně záměna slovních druhů, se kterou je zároveň spojena záměna větných členů. V mém korpusu se sice příklady této transformace objevily jen ve třech větách, ale ze zkušenosti mohu říct, že překlady tímto způsobem nejsou ničím výjimečným.

(L10) *Some of the cottonwoods had already turned, and the yellow leaves and* ***shining white bark*** *made them look like the gold and silver trees in fairy tales.* (My Ántonia: s. 17)
(L10b) *Některé topoly už žloutly a vypadaly se svými jantarovými listy a* ***zářivě bílou kůrou*** *jako nějaké zlaté a stříbrné stromy z pohádek.* (Moje Antonie: s. 22)

Zde je přívlastek *shining white*, v originále vyjádřený adjektivy, do češtiny přeložen adjektivem *bílou*, ale druhé adjektivum je v češtině adverbium *zářivě*. Slovní spojení *zářivá bílá kůra* je gramaticky správné, ale stylisticky je pro českého čtenáře přijatelnější kolokace *zářivě bílý*.

(L11) *He was dressed in knickerbockers, with red stockings, which displayed his poor little spindle-shanks; he also wore* ***a brilliant red cravat****.* (Daisy Miller: s. 136)
(L11b) *Měl na sobě pumpky a červené punčochy, takže bylo vidět jeho ubohé nožičky; měl také* ***jasně červenou vázanku****.*(Daisy Millerová: s. 13)

Tato věta je založena na stejném principu jako věta předcházející. I zde se jedná o modifikaci adjektiva vyjadřující barvu, je možné říct, že modifikace adjektiva barvy je v češtině častější adverbiem.

(L12) *She was very quiet; she sat in* ***a charming, tranquil attitude****; but her lips and her eyes were constantly moving.* (Daisy Miller: s. 142)
(L12b) *Byla velmi klidná,* ***seděla půvabně a pokojně****; ale rty a oči se jí pohybovaly.* (Daisy Millerová: s. 35)

Tento příklad jasně dokazuje, že angličtina je jazyk jmenný, raději vyjadřuje smysl substantivy, než čeština, která mnohem častěji použije sloveso. V originálním textu je konstrukce *sat in an attitude* – sedět v jaké pozici, zatímco v češtině je překlad *sedět jakým způsobem*. Není tedy možné použít adjektivum, překladatel se znovu rozhodl pro adverbium.

Několik řetězců bylo do češtiny přeloženo adjektivy, stejně tak, jak to bylo v originálu, ale v češtině byla v jiném pořadí než v originále. Takové příklady jsou v mém korpusu dva.

(L13) *"Yes'm," said Otto; and he's sold 'em his oxen and his* ***two bony old horses*** *for the rice of good work-teams.* (My Ántonia: s. 17)
(L13b) *„Je to tak," odpověděl Otto, „a za ty svý dvě* ***starý vyzáblý herky*** *a za voly jim napočítal stejně jako za pár dobrých tahounů".* (Moje Antonie: s. 22)

V těchto větách je v originálním textu vidět, že v angličtině se adjektiva jako například *old* nebo *little* často staví až před řídící člen a tvoří s ním těsnější spojení. do češtiny se většinou překládají jedním slovem, například zdrobnělinou, v tomto případě ovšem neexistuje vystihující české slovo, které by implikovalo pojmy *kůň* i *starý*. Překladatelka se rozhodla použít expresívního výrazu *herka*, ale českému čtenáři by nebylo jasné, že jde o <u>starého</u> koně, proto adjektivum *old* nevynechala.

(L14) *Under his coat he wore* ***a knitted grey vest****, and, instead of a collar, a silk scarf of a dark bronze-green, carefully crossed and held together by a red coral pin.* (My Ántonia: s. 19)
(L14b) *Pod kabátem měl* ***šedý pletený nátělník*** *a místo límce pečlivě překřížený šátek tmavě zelené měděnkové barvy, sepnutý červenou korálovou jehlicí.* (Moje Antonia: s. 24)

Jak jsem se již výše zmínila, pozornost jsem zaměřila na slovní spojení, kde se v anglickém jazyce vyskytla slova *young*, *old* a *little*. Tato slova většinou nejsou do češtiny překládána, ale jejich přítomnost v řetězci se projeví buď tím, že je použita zdrobnělina (u adjektiva *little*), nebo mají některá slovní spojení jednoslovné české ekvivalenty (*young man – mladík*). Při vyhledávání vět do mého podpůrného korpusu jsem našla 14 vět, v nichž stála tato adjektiva (v některých z nich byla více než dvě adjektiva, proto jsem je použila jako příklad i ve výše zmíněných skupinách). V sedmi případech se překladatelé rozhodli použít jednoslovný výraz.

(L15) *After Antonia had said the new words over and over, she wanted to give me* ***a little chased silver ring*** *she wore on her middle finger.* (My Ántonia: s. 20)
(L15b) *Antonie se nová slovíčka opakovala znovu a znovu a potom se rozhodla, že mi věnuje* ***cizelovaný stříbrný prstýnek****, který nosila na prostředníčku.* (Moje Antonie: s. 25)

(L16) *He thought it very possible that Master Randolph's sister was a coquette; he was sure she had a spirit of her own; but in her* ***bright, sweet, superficial little visage*** *there was no mockery, no irony.* (Daisy Miller: s. 140)
(L16b) *Nic mu nepřipadalo pravděpodobnější, než že nositelka této tváře patrně už mívala příležitost přesvědčit se o účincích svých půvabů a jistě nabyla sebedůvěry, která je výsledkem takových příležitostí; ale hledala-li snad právě v tom hlavní pramen zábavy, její* ***čistá, milá povrchní tvářička*** *nevyjadřovala posměch ani ironii.* (Daisy Millerová: s. 27)

(L17) *But I really think that you had better not meddle with* ***little American girls that are uncultivated****, as you call them.* (Daisy Miller: s. 149)
(L17b) *Ale opravdu se domnívám, že by sis raději neměl nic začínat s* ***nevzdělanými americkými děvčátky****, jak jsi je sám mírně nazval.* (Daisy Millerová: s. 59)

Tento příklad je trochu výjimečný tím, že se projevuje opačná tendence, než u výše zmíněné skupiny. Překladatel se rozhodl atribut, který stál původně v prepozici a postpozici, postavit pouze do pozice před řídícím členem. Jedním z důvodů mohl být fakt, že slovní spojení *little girls* bylo přeloženo jednoslovně *děvčátky* a proto se v prepozici nevytvořil tak dlouhý řetězec adjektiv.

(L18) *He was dressed in knickerbockers, with red stockings, which displayed his* ***poor little spindle-shanks****; he also wore a brilliant red cravat.* (Daisy Miller: s. 136)
(L18b) *Měl na sobě pumpky a červené punčochy, takže bylo vidět jeho* ***ubohé nožičky****; měl také jasně červenou vázanku.* (Daisy Millerová: s. 13)

Velice častou kolokací se slovem *little* je slovní spojení *poor little*. BNC nabízí 249 příkladů s touto konstrukcí, většina z nich je použita v expresívním významu.
(52) *He's* ***a poor little thing****, wan and thin.* [C98 1870]

(53) *'She'll be in for quite a shock on her wedding night,* ***poor little kid****.'* [G1S 2984]
(54) *That* ***poor little man****, what's he called?* [CJX 1194]

Za zmínku také stojí následující věta:
(L19) *He was* ***a strapping young fellow*** *in the early twenties then, handsome, warmhearted, and full of life, and he came to us like a miracle in the midst of that grim business.* (My Ántonia: s. 70)
(L19b) *Mohlo mu být něco přes dvacet, takový* ***mladý****, hezký* ***hromotluk*** *plný života, se srdcem na pravém místě, a když k nám tehdy vpadl uprostřed té strašné události, připadalo ním to jako malý zázrak.* (Moje Antonie: s. 72)

Překladatelka sice zjednodušila slovní spojení v jednoslovný výraz, ovšem navzdory očekávání nepoužila překlad *mladík* k výrazu *young fellow*, ale využila spojení *strapping fellow* a přeložila ho jako *hromotluk* a tento výraz dále modifikovala adjektivem *mladý*.

V několika větách se ale vyskytují tato adjektiva přeložená, nebyla sjednocena s následujícím substantivem. Bylo to například proto, že v češtině není takové slovo, které by vyjadřovalo správný význam bez pomoci daného adjektiva.

(L20) *One morning, during this interval of fine weather, Antonia and her mother rode over on one of their* ***shaggy old horses*** *to pay us a visit.* (My Ántonia: s. 60)
(L20b) *Jednou odpoledne za tohoto pěkného počasí nás přijela navštívit Antonie s maminkou* ***na huňatém starém koníku****.* (Moje Antonie: s. 63)

(L21) *It was Gatsby's father,* ***a solemn old man****, very helpless and dismayed, bundled up in a long cheap ulster against the warm September day.* (The Great Gatsby: s. 173)
(L21b) *Byl to Gatsbyho otec,* ***rozvážný starý pán****, velmi bezradný a zdrcený, zachumlaný i v teplém zářijovém dni do dlouhého laciného hubertusu.* (Velký Gatsby: s. 138)

Zde by se dal použít i překlad *stařík* nebo *stařec*, v určitém kontextu i například *dědek* místo *starý pán*, ovšem v tomto kontextu je stylisticky mnohem přijatelnější vybrané slovní spojení.

(L22) *The child, who was diminutive for his years, had an aged expression of countenance, a pale complexion, and* ***sharp little features****.* (Daisy Miller: s. 136)
(L22b) *na svoje léta byl maličký, v obličeji měl starý výraz, jeho pleť byla bledá a* ***rysy drobné a ostré****.* (Daisy Millerová: s. 13)

V této větě je navíc použita gramatická transformace změna větného členu, atribut v originále je přeložen jako jmenná část spony v jazyce překladu. Adjektivum je tedy přeložené, zdrobnělina typu *rysek* nebo *ryseček* by byla naprosto nevhodná.

Zajímavá je situace se slovním spojením *young lady*, které má dva možné překlady. Buď se dá použít jednoslovný překlad *slečna* nebo spojení *mladá dáma*. Oba příklady v mém korpusu se pochází ze stejného textu, překladatel tedy využil obě varianty, aniž by se změnila význam daného slovního spojení.

(L23) *At last he said, "She was* ***the most beautiful young lady*** *I ever saw, and the most amiable"; and then he added in a moment, "and she was the most innocent".* (Daisy Miller: s. 191)
(L23b) *„Byla to* ***nejkrásnější*** *a nejroztomilejší* ***slečna****, jakou jsem kdy viděl." Za chviličku dodal: „A taky nejnevinnější – samozřejmě!"* (Daisy Millerová: s. 227)

(L24) *Winterbourne looked along the path and saw* ***a beautiful young lady*** *advancing.* (Daisy Miller: s. 138)
(L24b) *Winterbourne se podíval po cestičce a spatřil, že přichází* ***krásná, mladá dáma****.* (Daisy Millerová: s. 17)

Jak je na uvedených příkladech vidět, není způsob překládání adjektivních řetězců jednotný, nabízí se hned několik postupů jak atribut do češtiny překládat. Tendence v angličtině, kde dlouhé řetězce nevadí, se v češtiny neobjevují, český jazyk často upřednostňuje rozložení atributu na obě strany od řídícího členu. Neobvyklá není ani záměna slovního druhu nebo větného členu.

Tři příklady jsem nezařadila ani do jedné z výše zmíněných skupiny, a to proto, že překladatel použil jiný stylistický postup překladu, nebo slovo vynechal, aby byl text kontinuální.

Giovanelli lifted his ***well-shaped eyebrows*** *and showed his brilliant teeth.* (Daisy Miller: s. 189)
Giovanelli zvedl ***hezké obočí*** *a ukázal třpytivé zuby*. (Daisy Millerová: s. 217)
Překladatel použil *hezké* místo například *hezky tvarované*.

"*Will you give me a lump of sugar?" he asked in* ***a sharp, hard little voice****—a voice immature and yet, somehow, not young.* (Daisy Miller: s. 137)
„Dal byste mi kousek cukru?" řekl ***ostrým, ráznym hlasem*** *– nedospělým, a přece jakoby už ne mladým.* (Daisy Millerová: s. 13)
Little voice je přeloženo jako *hlas* nikoliv *hlásek*.

Winterbourne had now begun to think simply of the craziness, from a sanitary point of view, of ***a delicate young girl*** *lounging away the evening in this nest of malaria.* (Daisy Miller: s. 188)
Protože Winterbourne viděl nebezpečí pobytu pod širým nebem i nákazy, začal si myslet, že je to prostě šílenství, aby se ***křehké stvoření*** *potulovalo v tuhle dobu v malarickém hnízdě.*

(Daisy Millerová: s. 215)

Je použito naprosto jiné slovní spojení, *young girl* je nahrazeno *křehkým stvořením*.

3. 5 Vlastní přístup k pořadí adjektiv

K tomu, abych se sama pokusila vytvořit si vlastní názor na to, jak by se adjektiva měla ve jmenné frázi řadit, jsem si náhodně vybrala padesát příkladů z BNC. Na některé jsem narazila při jiném sledování, další jsem si vyhledala tak, že jsem do korpusu zadávala různá přídavná jména (například *new, important, blue* tak, aby náležely různým sémantickým třídám) a z nabídnutého seznamu příkladů pak vybrala několik vět, v nichž se vyskytovalo více adjektiv. Celkově jsem měla k dispozici padesát příkladů.

Ke každému příkladu jsem si napsala, jaké sémantické třídy adjektiv se v něm vyskytují a jak jdou po sobě a tyto informace postupně psala do pořadí za sebou, jak se adjektiva v řetězcích objevovala. Tímto způsobem jsem získala následující pořadí (ve směru zleva k řídícímu členu), ovšem o některé pozice se ucházely dvě sémantické třídy a bylo nutné dále upřesnit, jaká je jejich vzájemná pozice.

1. a) zdůraznění (*certain*)
   b) velikost (*big, large*)
2. a) důležitost (*important*)
   b) subjektivní citové hodnocení (*impressive, elegant*)
3. časové zařazení (věk nebo upřesnění, kdy se nějaká událost stala) (*old, new*; *early*)
4. časová charakteristika (jak dlouho něco trvalo) (*long-running, two-day*)
5. dotek (vlastnost, která se dá poznat hmatem) (*smooth*)
6. tvar (*round, square*)
7. a) barva (*black, red*)
   b) vnější charakteristika, vzhled (*fragile, steely*)
8. a) materiál (*plastic*)
   b) původ (*Chinese*)
9. a) konvertované substantivum (*stone wall*)
   b) příčestí (*painted*)

Pro určení nejasných pořadí jsem v BNC hledala další věty s řetězcem adjektiv tak, aby v nich už byla adjektiva z konkrétních sémantických tříd. Jako první jsem chtěla rozhodnout vzájemné postavení ZDŮRAZŇUJÍCÍCH adjektiv a adjektiv, vyjadřujících VELIKOST.

Zdůrazňující adjektiva jsou například *specific, certain* nebo *special*, které jsem zadala do BNC a hledala příklady, kdy se buď před nimi nebo za nimi objevila adjektiva velikosti.

(55) *Intel Corp has 960CF, a version of the i960 RISC that offers reversible byte-ordering so programmers don't need to write to* ***specific big endian*** *or little endian* **parameters**. [CSG 410]

(56) *You may need **a special large hexagonal key** called a radiator spanner for this.* [AM5 649]
(57) *She goes off and Stuart, who has his own special tiny motor car, drives off to the north on her trail.* [HGU 1771]

Dané příklady dokazují, že zdůrazňují adjektiva stojí před adjektivy velikosti.

Další nejasné pořadí bylo postavení adjektiv vyjadřující důležitost a subjektivní hodnocení. Proto jsem do BNC zadávala různé příklady z těchto skupin a zjišťovala jejich vzájemné postavení. Byla to slova *serious important, essential* a *definite.* Ze skupiny adjektiv subjektivně hodnotících to byla slova *attractive, beautiful, comfortable,handsome* a *wonderful*. Překvapilo mě, že se mezi všemi příklady našlo jen pět vět, ve kterých se vyskytla adjektiva z obou skupin. Všechny ovšem mluví pro pořadí důležitost – subjektivní hodnocení, ke kterému jsem se přikláněla sama ještě před zadáváním příkladů do BNC.

(58) *It was a 'jolly joke' which went too far and ended in **serious indecent assault**, he said.* [CS1 1365]

(59) *Balor had let out a screech of purest agony, but the Elms bent over him with **serious, heavy-featured faces** and sawed partly through each of the pinioned limbs.* [G1L 1571]

(60) *If she had thought she was showing him a stop-light, however, he must have seen it as a green one, for his arm suddenly tightened and there was a definite amorous gleam in his eye as he edged closer to her and breathed seductively, 'I like you so much, Fabia.'* [JYF 807]

(61) *It is notoriously difficult to discuss the role of aesthetics in Rome and to ascribe **definite aesthetic interests** to specific places or social groups: Brendel (1979) and Brilliant (1974).* [J2L 3]

(62) *The key is that when protons are touching they feel **a strong attractive force**, more powerful than the electrical forces that are trying to force them apart.* [CER 404]

Následuje skupina číslo sedm a s ní otázka, stojí-li adjektiva označující barvu před adjektivy popisující vnější charakteristiku (jako například *well-dressed, bald*) nebo jestli je následují. Předem je ovšem potřeba upozornit na to, že kategorie vnější charakteristiky / vzhledu je velmi těžce definovatelná, někdo by slova v ní obsažená mohl rozdělit do jiných skupin. Já do této kategorie řadím adjektiva, která se do jiných skupin nezařadila svojí poměrně obecnou sémantikou.

I v tomto případě jsem použila BNC, v němž jsem vyhledávala nejprve adjektiva *black, red* a *grey.* Sledovala jsem, kde vzhledem k nim stojí adjektiva vzhledu.

(63) *She also wore black spiky, button-up ankle boots,* ***a baggy black cardigan*** *and enough stainless steel jewellery to make a dinner service.* [HTL 3106]

(64) *Larger than Glossy Ibis, from which it differs especially in its* ***bald red head****, red bill and legs, and neck ruff of long pointed feathers, which wave in the wind and give the bird a somewhat shaggy appearance at rest.* [GUA 21]

(65) *She wore the blue suit and the bright shawl and carried a rather* ***shabby grey coat*** *over her arm.* [GUA 21]

Ve všech sedmi příkladech, kde jsem našla adjektivum barvy a vzhledu, bylo pořadí vnější charakteristika – barva, opačný sled těchto adjektiv jsem nenašla.

O následující pozici v řetězci se dělila adjektiva materiálu (například *wooden, golden*) a původu (*Italian, Chinese*). do BNC jsem zadal slova *Chinese, American* a *plastic, wooden, metallic, silken, leathern, steely, plushy, corcy, ceramic, earthen, golden, silvery, coppery, velvety* tak, aby se obě slova nacházela v jedné větě (k tomu mi posloužila funkce „Query builder“) a porovnávala pořadí.

(66) *When he had gone, Maria sank to her knees on one of the* ***soft, silken Chinese rugs*** *strewn about the marble-tiled entrance hall, to bury her face in her upraised hands but not to weep.* [H9L 916]

(67) *La Quinta also has a lovely pool, set in gardens – ideal for soaking in* ***a Golden American Tan***. [AM0 223]

(68) *His hairstyle consultant must throw in a Tom Selleck moustache twirl for free. He was wearing* ***a silvery Italian suit*** *over a T-shirt which read HONK IF YOU LIKE HUNKS.* [CH0 1542]

Častější bylo pořadí materiál – původ (5 vět), i když i v opačném sledu se věty našly, byly ale jenom dvě. Navíc pro druhý příklad (*Russian wooden dolls*) existuje i varianta *wooden Russian dolls*. Je tedy pravděpodobnější, že pořadí bude adjektiva materiálu následovaná adjektivy původu.

(69) *And then Clelia sighed heavily, and looked sadly at Clara's* ***Japanese wooden egg puzzle****, which she had been trying all this while to do, and said, 'How very dull for you, to hear all about my affairs, but I do so like to tell the story of my life, it makes me*

feel as though things hive re ally happened to me, whereas otherwise they seem not to happen.' [EFP 920]

(70) *Her clothes are made from rubber, plastic metal and any other kind of junk and often resemble either* ***Russian wooden dolls*** *(matrioshki) or astronauts' costumes.* [ACN 2183]

Je důležité upozornit na to, že adjektiva vyjadřující materiál se formálně liší od konvertovaných substantiv, které také mohou vyjadřovat materiál, jako například *silk* jako *hedvábný*, *paper* jako *papírový*, *leather* jako *kožený*. Tato slova stojí za adjektivy původu, ale to je dané tím, že konvertovaná substantiva stojí vždy blíže řídícímu členu. Ovšem substantiva ve funkci přívlastku jsou v tomto případě častější než adjektiva.

(71) ***Chinese paper ornaments*** *and showers of dust fell.* [GVL 3387]

Závěrečným úkolem bylo vyřešit pozici poslední, jaké je pořadí slov před řídícím členem. Rozhodnout jsem měla mezi konvertovaným substantivem (substantivem ve funkci přívlastku) a minulým či přítomným příčestím.

(72) *The wheels soon graunched against* ***a broken stone wall****, and a worry of goats scattered like demons in the dark.* [HTN 2149]

(73) *Then, from somewhere beyond the* ***imposing stone wall****, came a sweet voice singing a haunting ballad.* [HH1 193]

(74) *She stood staring at* ***the yellow-flowered table cloth****, as phrases formed and reformed inside her head, but she said nothing.* [EFP 238]

(75) *The anti-fascist struggle was synonymous in Nizan's mind with the peace movement. Only* ***a united peace front*** *could halt the aggressive, war-mongering development of fascist nation states such as Germany and Italy.* [FTW 617]

Ani v jednom případě se neobjevilo opačné pořadí než u předcházejících případů, proto mohu říct, že konvertované substantivum stojí určovanému substantivu blíže než příčestí, ať už minulé nebo přítomné.

Po upřesnění nejasných pozic vypadá řetězec podle mnou vybraných vět následovně: zdůraznění – velikost – důležitost – subjektivní hodnocení – časové zařazení – časová charakteristika – dotek – tvar – vnější charakteristika – barva – materiál – původ – příčestí – konvertované substantivum. Není samozřejmě možné tvrdit, že neexistují výjimky, i v mém korpusu se nacházejí příklady, kdy je toto pořadí narušeno.

(76) *These have been preserved and incorporated into* ***the new, impressive church***.
[HWB 1636] – Místo očekávaného *the impressive new church*.

Ale postupné řazení v řetězci jsem určovala podle toho, na které pozici stála daná adjektiva nejčastěji.

Časté odchylky se objevily u adjektiv označujících velikost, která jsem našla i na jiných pozicích, ale rozhodla jsem se je postavit na druhé místo, protože příkladů, kdy stály na tomto postu, bylo víc než na postech jiných.

4. Závěr

Ve své práci jsem se zaměřila na podrobnější sledování anglické jmenné fráze, konkrétně na atribut v prepozici. Orientovala jsem se na problematiku sřetězování adjektiv v této jmenné frázi, studovala jsem konvenční pravidla pro jejich řazení a tato pravidla pak používala při práci s autentickým materiálem z Britského národního korpusu (dále jen BNC). V případě, že jsem našla odlišnosti od názorů tuto problematiku, které jsem měla k dispozici, snažila jsem se zjistit důvody odchylek.

První fáze mé práce spočívala ve studiu názorů a teorií týkajících se problematiky pořadí adjektiv v anglické a částečně i české frázi. Zjistila jsem, že tímto jevem se zabývá pouze malá část lingvistů, tato oblast není ještě dopodrobna prozkoumána. Lingvisté k této problematice přistupovali různě. Teorie, dosud publikované v různých gramatikách nebo sbornících, jsem proto porovnávala z více hledisek.

Zjistila jsem, že nejčastější hledisko pro řazení adjektiv v atributu je sémantika. Autoři názorů dělili adjektiva na několik sémantických tříd, a ty potom postupně řadili podle toho, na jaké pozici vzhledem k řídícímu členu adjektiva nejčastěji stojí. V různých teoriích se objevovaly přibližně stejné sémantické skupiny, rozdíl byl v jejich počtu – někde se mluvilo o větším množství tříd, jinde se jich zmiňovalo méně.

Na samém začátku jmenné fráze stojí predeterminátory a determinátory (*all, half* a *three, the, my*) a za nimi následuje řetězec adjektiv. Nejčastěji zmiňována byla adjektiva vyjadřující subjektivní hodnocení (například *beautiful, extravagant*), rozměry (*small, high*), tvar (*round*), barvu (*red, black*) a mezi posledními stojí adjektiva původu, stylu nebo materiálu (*Japanese, surrrealistic, silken*). Vypsala jsem je tak, jak by stála v řetězci ve směru zleva doprava k určovanému substantivu.

Se sémantickým kritériem zkoumání jevu je kombinováno kritérium formální. Většina lingvistů se shoduje na tom, že konvertovaná a denominální substantiva stojí vždy až po všech adjektivech, před samým určovaným členem jmenné fráze.

Setkáváme se také s dvěma názory odlišnými od ostatních, a to především tím, že jsou obecnější. Jedna teorie nám nabízí třídění adjektiv podle jejich pozice vzhledem k řídícímu členu. A to na precentrální, centrální a adjektivní výrazy stojící až před určovaným substantivem. Druhá třídí adjektiva podle důležitosti vlastností, které se přisuzují adjektivu, na adherentní a inherentní významové rysy.

První kroky praktické části mé práce směřovaly k tomu, abych zjistila, jaké jsou nejčastější výjimky z očekávaného pořadí adjektiv anglické jmenné fráze. To jsem sledovala na příkladech z BNC, kam jsem jako dotaz vyhledávání zadávala adjektiva označující materiál, původ nebo styl. Ze získaných příkladů jsem vybrala ty, ve kterých se nacházela dvě a více adjektiva modifikující řídící člen. Takto vybrané příklady jsem potom roztřídila do skupin podle toho, jaký byl důvod jejich výjimečného pořadí adjektiv. Nejčastější výjimkou byly případy, kdy adjektivum stojící před řídícím členem tvořilo s tímto substantivem kompozitum, a proto se neřadilo na jiné místo v řetězci. Uvedu příklad, kdy by podle pravidel mělo adjektivum označující barvu stát před adjektivem vyjadřujícím původ – *Chinese white marble*. V tomto případě ale slovní spojení *white marble* tvoří jeden celek (*bílý mramor*), který nemůže být narušen jinými adjektivy.

Další fází sledování bylo určení vzájemné pozice minulého a přítomného participia v případě, že se obě nachází v jedné jmenné frázi. Vycházela jsem z předpokladu, že rozhodujícím hlediskem bude formální tvar participií, a proto jsem do BNC zadávala různá participia, vždy v a minulé formě a porovnávala řetězce. Výsledkem ovšem je, že formální hledisko je v této otázce naprosto nedostačující, a i zde je váha přikládána především sémantickému významu participia.

Abych mohla porovnat situaci v obou jazycích, vytvořila jsem si vlastní korpus, který se skládal z několika vět vybraných románů americké literatury a jejich ekvivalentů z českých překladů. na základě tohoto materiálu jsem sledovala, jaké jsou tendence v překládání anglických jmenných frází do češtiny. Nejčastěji byly příklady přeloženy stejným způsobem – tedy řetězcem adjektiv ve stejném pořadí. Objevil se ale velký počet případů, kdy byla jmenná fráze, v originále v prepozici, rozdělena na dvě části, z nichž jedna stála před a druhá až za řídícím členem. Taková tendence se v češtině projevuje poměrně silně a pro českého čtenáře je mnohem přirozenější než dlouhé řetězce adjektiv.

Na závěr mého sledování a získávání informací předkládám popis vytváření vlastního názoru na pořadí adjektiv. Mnou navržené pořadí adjektiv se výrazně neliší od teorií, které jsem měla k dispozici a tím spíše podtrhuje fakt, že takto jsou adjektiva řazena nejčastěji.

Summary

This work is based on the study of the English noun phrase, namely the ordering of adjectives in this phrase. There are certain rules that influence the order of adjectives. My study was based on exploring various theories relating to this topic, then using these theories in practice and confrontation of acquired information, both theoretical and practical.

First steps to learn this problems were a detailed study of available materials connected with this topic. I was surprised that this area of language was not that examined as I had expected. There are, however, several linguists interested in this problem. I was comparing those theories from various points of view.

The main criterion for the study seemed to be semantics. As we can see for example in the publication of Knittlová[26], the order of adjectives is usually based on their semantic meaning. The author classifies adjectives into several groups according to their semantics, such as adjectives denoting colour, shape, size, nationality, and so on. In accordance with this classification we may say create a sequence of adjectives. This sequence always starts with premodifiers, words such as *both* or *all*, followed by modifiers, for instance numerals (*three*), definite or indefinite articles or demonstrative pronouns. The adjectives stand after them, and are ordered from the most general to the more specific and important (from the left to the right towards the head noun). The first position (furthest from the head noun) occupy evaluative adjectives (*wonderful, gorgeous,boring*) and after them we sort adjectives expressing objective characters. Such characters we can objectively recognize, measure or compare. To be specific, it is size, shape, colour, age, style, origin and material – *big, round, black, new, Gothic, British* and *golden* respectively. Now also formal point of view is added – the very last positions before the head noun are intended for converted and denominal nouns, such as *stone wall* or *electoral system*.

The fact is that the position is also determined by the durability of characters expressed by given adjectives. Adjectives denoting features that tend to be changeable or are only temporary usually precede (stay more left) the adjectives whose meaning is more stable and invariable. The stable characters usually seem to be more important for the head noun.

The author also comments on the possible variation of given rules. The most frequent reason for changing the order seems to be **emphasis** of some feature. If we are given a sequence of adjectives describing some object, we would order these adjectives according to the sequence written above. But if we have more objects with similar features and we want to specify the only one, we can "break" the rule and highlight some of the characters. For example a drawer full of big cotton socks and we want to put emphasis on the black one, we may say *the black big cotton socks*, but in usual sequence the adjective *black* would follow the adjective *big*, it would not precede it.

The other very frequent exception is in case that we have a phrase with adjectives like

26 Knittlová, D. a kol. *Přívlastek v angličtině a češtině*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1990. 59 s.

young, *old* or *little*. It is very important for us to be aware of those collocations that cannot be split by some other adjective. For instance, phrases like *young fellow, old man, little girl* have its special meaning in this connection and all adjectives modifying this phrase must precede: *a tall young fellow, a Chinese old man, a pale little girl*.

We also have to be careful in "decoding" phrases like *wooden book shelf* or on the other hand *wooden cart wheel*. In the first case we speak about a wooden shelf for books, the latter example speaks about a wheel for a wooden cart. We have to pay attention to various semantic relations between the words, because not always all the adjective modify the head noun, in some cases they may modify only the following word.

A similar point of view provides Stanislav Kavka[27] who also classifies adjectives according to their semantic meaning and to the relations between grammatical and syntactical functions. Grammatical categories are most important for the position of predeterminers and determiners, because this category seems to be most grammaticalized and thus most general. These expressions stand at the very beginning of the English noun phrase. Kavka speaks about similar semantic categories as Knittlová, but he mentions less of them. He offers following order of adjectives (again from the left to the right): size, colour, origin and material.

Another comparison we may have with Goyvaerts[28]. Also in his case the main decisive viewpoint is the semantic meaning of given adjectives. He claims that the features important for the head noun may differ in various contexts. Thus we may have two different phrases, but both of them are possible. If a speaker says *The lady has long brown hair*, his attention is given to the length of the lady's hair and he does not care for the colour that much. But in the utterance *The lady has brown long hair,* he puts emphasis on the colour, not on the length.

His theory of sequence of adjectives is based on semantic classes of adjectives. The first position (most left) have adjectives of quality, size, length or shape, colour, nationality and style. After them come gerunds and nouns in the function of attribute.

Goyvaerts comes with a very interesting theory. He says that if it happens that two adjectives of the same semantic class occur in the same noun phrase, their mutual position depends on the speaker who decides according to the sound harmony and euphony.

I was interested how Quirk treats this phenomenon, thus I looked up two books, *The University Grammar of English*[29] and *A Comprehensive Grammar of the English Language*[30]. It is very interesting that Quirk and Greenbaum pay attention to different aspects of this problem in these two grammars. In the first named grammar the semantic criterion is important again, and they decided to order the adjectives – subjective characters, objective characters, colour, participles, style or origin. But in the comprehensive one, they have a different point of view. The other theory is based on formal aspect – on the position of adjectives in regard of the head

27 Kavka, Stanislav J. *Semantic Determination within the Noun Phrase in Modern English and Spanish*. Praha 1980. 124 s.

28 Goyvaerts, Didier L. *An Introductory Study on the Ordering of a String of Adjectives in Present-Day English*. In Philologica Pragensia. 11, 1968. s. 12–28.

29 Quirk, Randolph, Greenbaum, Sidney. *A University Grammar of English*. Harlow: Longman, 1973. 484 s.

30 Quirk, Randolph, et. al. *A Comprehensive Grammar of the English Language*. London – New York: Longman, 1985. 1779 s.

noun. They divide adjectives into four groups – precentral, central, postcentral and prehead adjectives. Precentral adjectives are for example *absolute, certain*. Most adjectives belong to the central adjectives (*dirty, happy, ugly*), examples of postcentral are various participles and adjectives of colour. Prehead expressions are converted and denominal nouns (*political*).

Slightly different, more general viewpoint is offered in Peprník's article[31]. He divides adjectives according the feature that they express. He says that there are two kinds of features – the more important for the head noun are **inherent** features and these stand closer to the head noun. The less important and almost accidentally connected with the head noun are **adherent** features and these stay at the beginning of the noun phrase.

To compare the situation with the Czech language, I found a relevant section in the grammar by Grepl[32], who pays attention to the same problem in Czech. He says that the order of adjectives in the Czech noun phrase begins with demonstrative or possessive pronoun and numerals. First go qualitative adjectives and are followed by relational adjectives (this make compounds with the head noun). But he says that it is not very common to have long sequences of adjectives in the Czech noun phrase.

The practical part of my work is based above all on the material from the British National Corpus. I wanted to verify the given theoretical information in the authentic language and explain the differences from the theories mentioned above, in case that I would find some.

So the first research was aimed at differences and exceptions from the rules. As all linguists agree on the fact that the adjectives expressing style, nationality / origin and material stand as the very last adjectives in the sequences, I wanted to find out whether this rule is valid without restraints. I used BNC to looked up about 500 examples of adjectives *American, British, Czech, Gothic* and *wooden*. From these examples I chose only sentences where a sequence of adjectives occurred. Than I sorted every single example into groups whether they correspond to the rule (adjective of style, nationality or material at the very last position) or not. Then I classified the examples that did not match the rule into following groups. The most important are:

First group – adjective standing before the head noun forms a compound with this noun. In this case adjectives of nationality / style / material precede this adjective: *American hydrogen bomb, Czech business policy*.

Second group – adjective standing before the head noun has a very close semantic relation with this noun, they may form various collocation: *the great American band leader*. *Band* is more important for *leader* than *American.*

Third group – in some cases the adjectives of nationality / material / style modifies not the head noun, but the following adjective: *the American Indian movement, the British Army soldier.*

31 Peprník, Jaroslav. Frequency Survey of Modification in the Complex Noun Phrase. In *Acta UPO, Philologica*. 39, 1976. s. 53.

32 Grepl, Miroslav, et. al. *Příruční mluvnice češtiny.* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003. s. 500–502.

Fourth group – names of institutions, events, contests, and so on: *the late Gothic Powder Tower*.

In case that there are two adjectives of the same group, the adjective of nationality precedes the adjective of style. We have *German Gothic house*, but not *Gothic German house.*

The exceptions written above may be understood as general for all adjectival groups, not only for adjectives of nationality / material / style.

From the formal point of view I studied the mutual position of participles – whether the past participle followed or preceded the present participle. I knew that the general idea was that participles stand very close to the head noun. But there was not a mention of the formal role. Again, I worked with the BNC. I had the examples with various forms of participles looked up in the BNC and was looking for sentences where there were two different (past and present or present and past), but also two same participles in one noun phrase. When I had enough examples I compared them.

The first step was to realize that it is not very frequent to have sentences with both forms of participles. The number of sequences with the order: past – present participle was almost the same (17) as the other order – present – past. There were 16 examples of such a sequence. My conclusion is that the formal criterion does not apply here, we have to use the semantic criterion in the ordering of past and present participles.

We may have a noun phrase *a broken weeping figure*, where *weeping* is a more objective state than *broken* and thus it follows the past participle. On the other hand we may have *an irritating factory-recorded Italian mob*, and here *irritating* as the present participle expressing the subjective evaluation stands at the beginning of the noun phrase.

In some sentences there were two participles with the same form (either past or present). It depends on the semantics of the whole sentence – states referring to the past or already done events are expressed by means of the past participle (*frozen uncooked meal; smudged tramples people*). States that proceed in the moment are expressed by the present participles (*adjoining waiting area*).

To compare the English and Czech noun phrases and the tendencies in translating them, I created a supplementary corpus of several sentences from literature (originally text in English with their Czech equivalents). I sorted the Czech examples into several groups according to the system that was applied in the translation.

The most numerous group was the class of examples equivalent in both languages. The English noun phrase was translated into the Czech language as the same long sequence of adjectives in the same *order: a big new yellow car* would be translated as *velké nové žluté auto.*

Next group is based on examples where the attribute stands in preposition on the English noun phrase, while we can found them in postposition in the Czech noun phrase (or in some cases, part of the attribute stand in preposition, part in postposition). Such sequences are very common in the Czech language and for a native speaker of Czech they seem more natural. In this case the example *a big new yellow car* could be translated as *velké auto, které je žluté*, eventually *auto, které je velké, nové a žluté.*

Following group is a set of examples where in the translation the adjective is changed into some other part of speech, sometimes also different sentence element. We use adjectives in the English language, wile there is for examples adverb in the Czech translation: *shining yellow car – zářivě žluté auto*.

The last group is very small, there are only few examples in it. It is based on the principle that the Czech noun phrase has also a sequence of adjectives, but they are in a different order than in the original text. *A big new car* would be translated for example as *velké žluté nové auto.* Such examples are not frequent at all.

In the last part I studied various means of expressions with *little, old* and *young*. The tendency is to translate it into Czech by means of one word – a diminutive. Phrases like *young fellow* or *old man* have its equivalents *mladík* and *stařec*. There are, however, some case where the adjective is translated in its full meaning: *young lady* translated as *mladá dáma*.

As the final task of my work I wanted to create my own proposal of sequence of adjectives, based on examples that I had found during the whole research and did not fit the preceding research. My theory is also based on semantics. I had had sentences enough to propose my own order, but in case that I had some ambiguity in some of the semantic classes, I used BNC again, to find out examples with the specific adjectives (of these ambiguous classes) and made them clear. Thus I got the order as follows: emphatic (*certain*), size (*big*), importance (*serious, important*), subjective evaluation (*admirable*), time definition – how old something is or when did it happen (*new, earlier*), time characteristics – how long some event was (*three-day, long-running*), touch (*harsh*), shape (*crooked*), appearance (*shabby*), colour (*pink*), material (*silvery*) and nationality (*American*). The last positions share participles (*broken*) and converted and denominal nouns (*table cloth* and *political situation*). Of course, there may occur sequences in which this proposed order would not match, but my research (as well as all the theories mentioned before) is based on the most frequent sequences.

In this work I summarized the theories on this problem known so far, I applied them on the authentic material from the BNC and 20th century American literature and proposed my own solution of the order in sequence of adjectives. This opinion does not vary from those mentioned above. But the aim of mine was to supplement for example missing classes, or specify some ambiguity that I had met in my whole research.

Anotace

Příjmení a jméno autora: Andrea Ryšavá
Název katedry a fakulty: Katedra anglistiky a amerikanistiky, Filozofická fakulta
Název diplomové práce: Problematika sřetězování adjektiv v anglické jmenné frázi
Název diplomové práce v angličtině: Sequences of Adjectives in the English Noun Phrase
Vedoucí diplomové práce: Prof. PhDr. Jarmila Tárnyiková, CSc.
Počet znaků: 103 562
Počet příloh: 3
Počet titulů použité literatury:
Primární literatura: 10 (5 textů v angličtině a jejich překlady do češtiny)
Sekundární literatura: 10

Klíčová slova: predeterminátor, determinátor, adjektiva (konvertovaná, sekundární, denominální; kvalifikující), řetězce adjektiv, jmenná fráze, gerundium, participium, sémantické třídy adjektiv, konvenční řazení adjektiv a výjimky, atribut v prepozici.

Klíčová slova v angličtině: predeterminer, determiner, adjectives (converted, derived, denominal; qualifying), sequences of adjectives, noun phrase, gerund, participle, semantic classes of adjectives, conventional ordering of adjectives and exceptions, attribute in preposition.

Krátká a výstižná charakteristika diplomové práce: Práce se zabývá problematikou sřetězování adjektiv v anglické jmenné frázi. V první části je přehled a porovnání teorií a názorů na dané téma. Druhá část se zabývá praktickou stránkou problému. na materiálu z Britského národního korpusu jsou ověřovány výše zmíněné názory. Pozornost je věnována nejčastějším výjimkám z konvenčních pravidel řazení. na podpůrném korpusu vytvořeném z vět americké beletrie a jejich českých ekvivalentů jsou doloženy nejčastější tendence při překladu anglického řetězce adjektiv do češtiny.

Krátká a výstižná charakteristika diplomové práce v angličtině: This work is a detailed study of the order of adjectives in the English noun phrase. The first part is dedicated to a survey and comparison of theories and opinions relating to this topic. The other part focuses on the practical part of this problem. On the material acquired in the BNC (British National Corpus) the theories mentioned above are proved. Exceptions from the conventional rules are studied. The tendencies in translation of the English noun phrase into the Czech language were studied in supplementary corpus (examples from American fiction and its Czech equivalents).

Seznam literatury

Cather, Willa Silbert: *Moje Antonie*. Praha: Mladá fronta: 1966. 240 s. (překlad Olga Fialová, Emanuela Tilschová)

Cather, Willa Silbert. *My Ántonia*. Boston: Houghton Mifflin Company, 1954. 266 s.

Crane, Stephen. Maggie: *The Girl of the Streets and Other Short Fiction*. New York: Bantam, 1986. 192 s.

Crane, Stephen. *Maggie: dítě ulice*. Praha: Československý spisovatel, 1962. 97 s. (překlad Jaroslav Schejbal)

Daneš, František, et. al. *Mluvnice češtiny*. 3. díl. Skladba. Praha: Academia, 1987. s. 155–162.

Fitzgerald, F. Scott. *The Great Gatsby*. Harmondsworth: Penguin Books, 1974. 187 s.

Fitzgerald, F. Scott. *Velký Gatsby. Poslední magnát*. Praha: Odeon, 1979. 297 s. (překlad Lubomír Dorůžka)

Goyvaerts, Didier L. An Introductory Study on the Ordering of a String of Adjectives in Present-Day English. In *Philologica Pragensia*. 11, 1968. s. 12– 28.

Grepl, Miroslav, et. al. *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003. s. 500–502.

Huddleston, Rodney, Pullum, Geoffrey K. *The Cambridge Grammar of the English Language*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002. s. 452–454.

James, Henry. *Daisy Miller and Other Stories*. Harmondsworth: Penguin Books, 1987. 192 s.

James, Henry. *Daisy Millerová*. Praha: Garamond, 2006. 233 s. (překlad Zdeněk Urbánek)

Kavka, Stanislav J. *Semantic Determination within the Noun Phrase in Modern English and Spanish*. Praha 1980. 124 s.

Knittlová, D. a kol. *Přívlastek v angličtině a češtině*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 1990. 59 s.

Nosek, Jiří. *Syntax moderní angličtiny*. Praha: SPN, 1986. s. 118.

Peprník, Jaroslav. Frequency Survey of Modification in the Complex Noun Phrase. In *Acta UPO,Philologica*. 39, 1976. s. 53.

Quirk, Randolph, et. al. *A Comprehensive Grammar of the English Language*. London – New York: Longman, 1985. 1779 s.

Quirk, Randolph, Greenbaum, Sidney. *A University Grammar of English*. Harlow: Longman, 1973. 484 s.

Smith, Roderick W. *Linux ve světě Windows*. Praha: Grada publishing a. s., 2006. 460 s. (překlad Tomáš Znamenáček)

Smith. Roderick W. *Linux in Windows World*. Sebastopol: O'Reilly Media, Inc., 2005. 478 s.